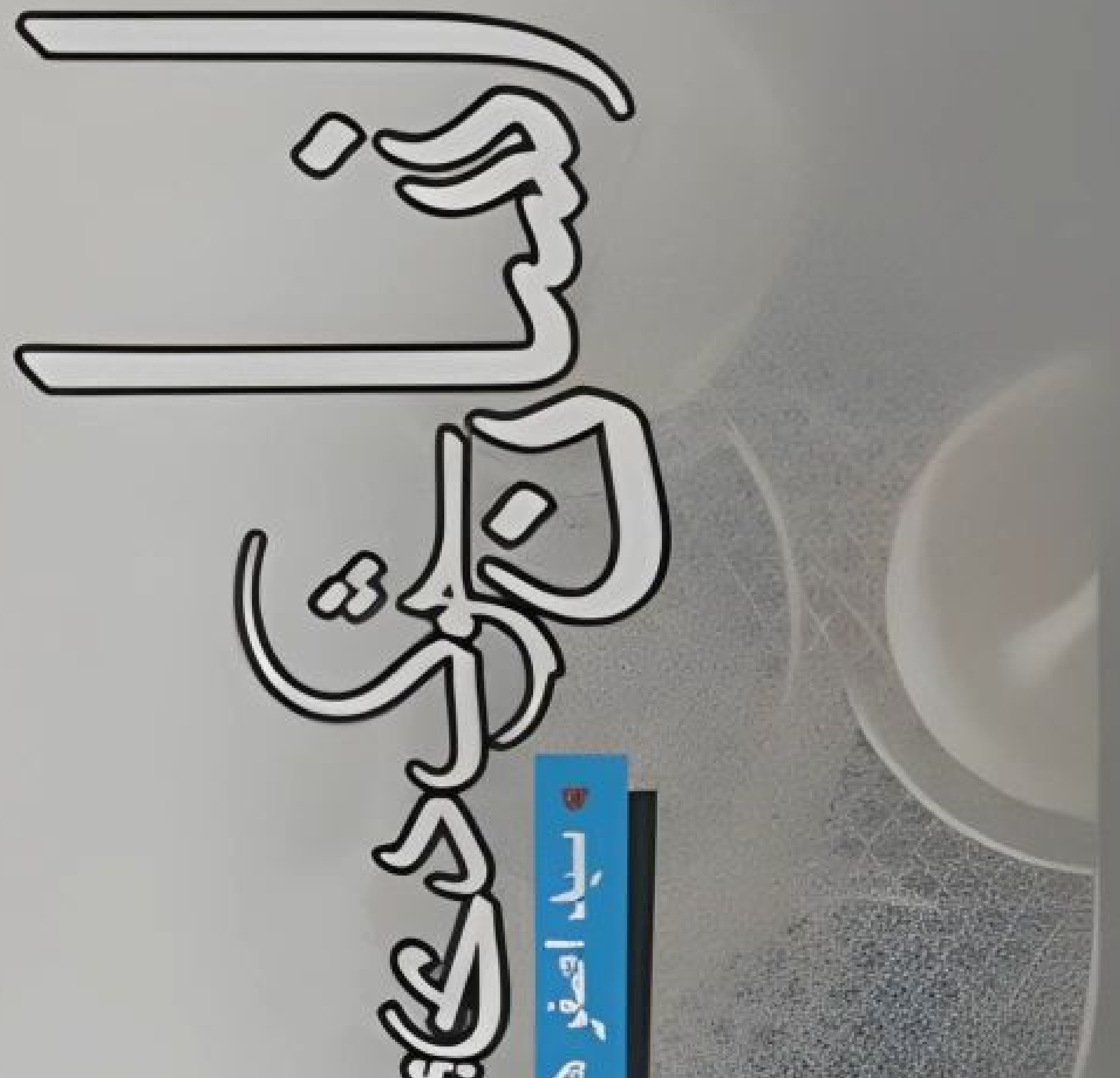

د پښتو PDF کتابونو لپاره موږ درسره وخاړئ!
تيلګرام چينل لينک:
https://t.me/AryanPashtoLibrary
واټساپ نمبر:
00971501455350
فيسبوک پاڼه:
آريان پښتو کتابتون

کتاب پېژندنه:

انسان څوک دی؟

لیکوال	::	سیداصغر هاشمي
اړیکشمېرې شمېرې	::	۰۷۸۰۰۰۶۱۶۶/۰۷۷۷۶۱۸۰۱۷
ایمیل	::	saidasghar.hashimi1@gmail.com
خپرندوی	::	هاشمي خپرندویه ټولنه
دیزاین	::	پخپله لیکوال
کمپوز	::	پخپله لیکوال
چاپ وار	::	لومړی
چاپ شمېر	::	۱۱۰۰ (یو زر او سل)
چاپ کال	::	۱۳۹۶المریز کال

د چاپ حقوق له خپرندوی سره خوندي دي.

د ترلاسه کولو پتې:

ننګرهار/ هاشمي کتاب پلورنځی، بزازی څلور لارې، اسحاقزی مارکېټ، جلال آباد ښار. اړیکشمېرې: ۰۷۸۰۰۰۶۱۶۶ - ۰۷۷۷۶۱۸۰۱۷

ننګرهار :میهن کتاب پلورنځی/ ګردېز: علمي کتاب پلورنځی/ کندهار: عرفان کتاب پلورنځی/ خوست: ملي کتاب پلورنځی/ کابل: اکسوس کتاب پلورنځی، مستقبل کتاب پلورنځی/ کونړ: کامران کتاب پلورنځی/ مزار: ثقافت کتاب پلورنځی/ هلمند: قریشي کتاب پلورنځی/ پېښور: یونورسټي بوک ایجنسي.

Scanned by CamScanner

بسم الله الرحمن الرحيم

t.meAryanPashtoLibrary

Scanned by CamScanner

مننه او کور ودانی

د ننگرهار ولایت ښار جوړوني رس اینجینر عبدالقهار حیدري او احمد اسماعیل حیدري له مرستو مننه کوم.

t.me/AryanPashtoLibrary

Scanned by CamScanner

ډالۍ

د انساني فکر ښبتن،

د انسان په درد دردمن،

او

د ربښتيني انساني احساساتو درلودونکي،

پوهنيار رفيق الله بريالي ته!

سيداصغر هاشمي

Scanned by CamScanner

انسان څوک دی؟

د نړۍ انسانان په بېلا بېلو جغرافیو کې ژوند کوي، د ټولنو ټولنیز ارزښتونه یو شان نه دي او د بېلا بېلو والدینو پیدا او ارثي خانګړنې یې توپیر لري. د ملتونو سیاسي حالتونه په یو شکل نه دي، اقتصادي ژوند په انسان اغېز لري او نړۍ یو شان اقتصاد نه لري، څوک غریب او څوک مالدار دي، په ځینو ملکونو کې یوه مړۍ ډوډۍ نه پیدا کېږي او په ځینو ځایونو کې د سرو زرو په لوښو کې ډوډۍ خوړل کېږي.

د ټولنو فرهنګونه یو شان نه دي، د علم او پوهې درجه یې برابره نه ده، د انسانانو دنننې رغښتونه (جوړښتونه) توپیر لري، نو ځکه نه شو کولای چې د انسانانو له داخلي تاثراتو خبر شو. انسانان هغه معلولې هستۍ دي، چې د پورته لاملونو پر بنسټ بېلا بېلې خواوې خپلوي او انسان پېژندنه ستونزمنوي، نو ځکه زه هم نه پوهېږم چې انسان څوک دی! زه په یوې ټولنې کې ژوند کوم او ځینې انساني مثبتو او منفي مسایلو ته متوجه شوی یم او د انساني حقوقو پر اساس دا حق لرم چې خپل نظر او فکر ولرم او د خپل زړه خبرې د زړه په خوښه وکړم، نو ځکه په دغه اثر (انسان څوک دی؟) ځینې انساني ستونزو ته نغوته (اشاره) شوې ده او په ځینو مواردو کې د حل په لارو چارو غږېدلی یم. ټولنیز او فرهنګي اختلافات دي چې د انسانیت لپاره معیارونه یو شان نه دي، په ځینو ټولنو کې نجلۍ ته سلام نه اچول غیر انساني عمل دی، خو په ځینو ټولنو کې همدا عمل ستایل کېږي. پرمختللو هېوادونو کې د لوړ موقف لپاره معیار پوهه او علم دی، خو ځینو وروسته پاتې هېوادونو کې

مشري په نورو لاملونو ورکول کېږي. دوی ټول انسانان دي، خوک یو عمل ته ښه وايي او څوک بل ته. ځینې شیان جامع، مانع، کوټلې، منلې او ټولمنلې پېژندنه نه لري، نو په داسې مسایلو بحث د یوه فکر او زاویې وي او دا چې فکرونه یو شان نه دي، انساني داخلي جوړښتونه توپیر لري، ټولنې توپیر لري او هر انسان د بېلا بېلو ارثي خصوصیاتو درلودونکی وي، نو په داسې مسایلو بحث بیا هم زما د پورته خبرو په تائید اسانه ـ نه دي. د یو عالم نه چا پوښتنه وکړه: ادب څه مانا؟ په خواب کې یې ویل: که ووایم چې پوهېږم نو پوهېږم، خو که ووایم چې نه پوهېږم نو نه پوهېږم. ده ځکه دا خواب ورکړ، چې ادب لکه انسان د بېلا بېلو لاملونو پر بنسټ بېلا بېلې خواوې خپلوی شي. د روسي ژبې پیاوړی لیکوال لیف تولستوی د هنر پېژندنې په اړه لسګونه کاله هڅې او څېړنې وکړې، خو بیا هم داسې پایلې ته ونه رسېد چې د ټولو له خوا یو شان منل شوې وي. د شعر پېژندنې په اړه هم ټوله نړۍ په یوه خوله نه ده، ځکه چې شعر د انسانانو په واسطه را منځ ته کېږي، انسانان یو شان داخلي تاثرات نه لري، په یوه ځانګړې ټولنه کې ژوند نه کوي، د انساني ژوند دورانونه یو شان نه دي او داسې نور په لسګونو لاملونه دي، چې شعر په اړه ډول ډول نظرونه دي. استیتیک پېژندنه(ښکلا پېژندنه) په ورځیني ژوند او ادبیاتو کې د ټولو انسانانو لپاره یوه شان نه ده، څوک یو ډول ښکلا خوښوي او څوک بل ډول، د چا شنې سترګې خوښېږي او د چا تورې. په افریقا کې د انسانانو لپاره ډېر تور رنګ د ښکلا د لوړو معیارونو څخه دی، خو په افغانستان کې سپین رنګ.

د پورته مقدماتي خبرو په پایله کې ښکلا د انسان په واسطه غوره کېږي، شعر د انسان په واسطه ویل کېږي، هنر د انسان په واسطه انسان ته پنځول کېږي، ادب انسان خلقوي، خو بیا هم یوې پایلې ته نه رسېږي، یوازینی دلیل یې انسانان هغه معلولات دي، چې د مختلفو علتونو پر

اساس کله یو شان او کله بل شان، کله ظالم او کله مظلوم، داخلي تاثرات یې بېلا بېل، د ښکلا خوښونې ذوق یې متفاوت او داسې نور انساني توپیرونه دي، نو څکه یوې تولنلې پایلې ته رسېدلی نه شو، چې انسان څوک دی؟ زه هم نیمګړتیاوې لرم، نو څنګه به وکولای شم چې د نورو نیمګړتیاوې په ګوته کړم، سرګردانه او لالهانده یم چې ځان وپېژنم او اصلاح له خانه پیل کړم، چې تر اوسه توانیدلی نه یم، نو د نورو پېژندل او اصلاح خو لا ستونزمنه ده، خو بیا هم هڅه کوم چې ځان او تولنې ته کار وکړم. په پای کې پوهنیار عبدالعظیم صدیقمل او نعمت الله صدیقي له مرستو مننه کوم او د خپلو نیمګړتیاوو اصلاح د الله تعالی له درباره غواړم او ټولو انسانانو ته د ښو انساني اعمالو غوښتونکی یم.

مننه

سیداصغر هاشمي

ننګرهار، ۱۳۹٦/۹/۱

Scanned by CamScanner

لیکلړ

انسان څوک دی؟ ۱
انسان او بې عدالتي ۱
انسان او تضاد ۳
انسان او فکر ۶
انسان ۹
د انسان خواني ۱۱
انساني جوړښتونه ۱۳
انسان د انسان جنت او دوزخ دی ۱۵
انسان او انسان وژنه ۱۷
انسان او ښوونه او روزنه ۱۹
انسانه انسان شه! ۲۱
د انسان ارزښت ټاکنه ۲۳
انسانانو ته وصیت ۲۴
انساني ژوند جوړونه ۲۶
د انساني ژوند هدف ۲۷
انساني تحول ۲۸
انسان پېژندنه ۲۸
د انسان ظاهر بیني ۲۹

Scanned by CamScanner

انساني خان پېژندنه ۳۰
انساني فکر ۳۱
انساني روزنه ۳۳
انساني محيط ۳۴
انسان او نيشنليزم ۳۵
انسان او ظلم ۳۷
انسان او شخصيت وژنه ۳۸
اقبال، انسان او خودي ۴۰
مولانا او انسان ۴۳
غزالي او انسان ۴۴
انسان او محيط ۴۶
انساني پوهه ۴۸
انساني ازادي ۴۹
انساني تناسب ۵۰
انساني مشري ۵۱
وينې انسان ۵۲
د انسان عزت ۵۳

Scanned by CamScanner

انسان او بې عدالتي

انسانان یو کرنګ او همرنګ پیدا شوي دي. د دوی د بدن دننني او بهرني جوړښت کې له عدالته کار اخیستل شوی. که د انسان لاسونه د قد له اندازې اوږده شي، یا یې سترګې له حده غټې شي او یا یې د بیروني غړو شمېر زیات و کم شي، سترګې د دوو پرخای درې یا یوه شي، نو لویه ستونزه جوړوي. همدارنګه د بدن په داخلي جوړښت کې که وینه زیاته شي یـو ډول ستونزه ده او که کمه شي بله ستونزه پیدا کېږي، نو ځکه الله تعالی فرمایلي دي:«فی احسن التقویم». همدارنګه کاینات هم برابر پیدا شوي دي، که سپوږمی او لمر یو بل ته لږ نږدې او لرې شي، نظام به ګډ وډ شي، خو ډېر انسانان خپل داخلي او بیروني رغښت ته نه ګوري، د خان پېژندني«خودي» له مفهومه ناخبره دي، نو ځکه بې عدالتي کوي. بې عدالتي پـه سلګونو ډولونه لـري، چې پېژندل یې بینا سترګې او پوهه غواړي. که چېرې حق حقدار تـه ورنـه کړل شي، د یوې اداري مشر ناپوهـه او لاس لاندې کـار کوونکیـو کـې یـې پوهان وي، له دې بله لویه بې عدالتي نشته. د اسلام په پیـل کـې هـر چاتـه دنده د هغه د ذکاوت په نظر کې نیولـو سره ورکـول کېـده، کـه د جنـګ پـه میدان کې حضـرت عمر او حضـرت خالد رضي الله تعالی عنه مخکې کېدل، نو د اذان دنده حضرت بلال رضي لله تعالی عنه ته ورکول کېـده، د انساني توپیرونو په نظر کې نیولو سره حضـرت عمر د حضـرت بـلال رضي الله تعـالی عنه او حضرت بلال د حضـرت عمر رضي الله تعالی عنـه دنـده سمه پـر مخ وړلای نه شوه، نو ځکه د هر چا دنده معلومـه وه او دا پـه هغـه وخـت کـې د عدالت یوه بېلګه ده. کله چې ابوبکر صدیق رضي الله تعالی عنه خلیفه ټاکل کېده، نو ده ترې انکار کاوه، دی پوهېده چې عدالت کول اسانه نه ده، خـو نن ډېر انسانان په بېلا بېلو لاملونو خان موقف ته رسـوي، چـې د خـودي پـه مفهوم پوه نه شو، نـه انسان کېـدل به مو د سوال لاندې وي او دایم به داسـې کړنې سرته رسوو چې ټولنې ته به زیان رسوي. ټولې نړۍ کې د هر شي لپاره معیار ټاکل شوی دی، هغه لوړې دندې په یو معیار ورکـول کېږي، خـو بـه

Scanned by CamScanner

ځینو ځایونو کې قومي، نژادي او سمتي مسایل په نظر کې نیول کېږي، چې د بې عدالتی بنسټ له همدې ځایه پیلېږي. په ټولیز ډول چېرته چې بې عدالتي وي، هلته پوهان او عالمان خفه او ناپوهان خوشحال وي، ځکه چې د پوهانو حق ناپوهانو ته ورکول کېږي، ناحق حق ثابتېږي او حق ناحق.

ای انسانه! عدالت او انصاف د لمر، سپوږمی، باران او باده زده کړه. سره له دې چې دا توکي عقل او فکر نه لري، خو بیا هم د ځینو بې فکره انسانانو پې انصاف او عدالت نه دی. لمر سهار پیدا کېږي، په غریب، مالداره، ښه او بدو یو شان رڼایي کوي. دغه با انصافه لمر له عدالته کار اخلي، چې ډېر انسانان دغه شان برابري نه کوي. د شپې له خوا د سپوږمی په راختلو یو ځل بیا په ټولو رڼایي شي او که اسمان وریځ وي او سپوږمی ښه مخ پټ کړي، نو بیا هېڅوک د ده له مخه پلو نه شي لرې کولای. بارانونه هم لکه لمر و سپوږمی له انصافه کار اخلي او اکثره ځمکې یو شان خړوبوي، ښه او بدی، دوست او دښمن په نظر کې نه نیسي. دغه بې فکره، بې عقله او بې تمیزه توکي څو مرتبې د هغو انسانانو چې عقل و فکر لري، څو عدالت و انصاف نه کوي بهتر دي.

ای په لوړو مقامونو کې ډېرو انسانانو! ستاسې د انصاف تله ماته ده. عدالت او برابري له لمر، سپوږمی، باران او له باده زده کړئ.

رښتیا چې انسانان باید کله کله له کایناتو زده کړه وکړي. ښه خان ته ښه ژوند غواړو او نورو ته یې نه غواړو، ځېله خوشحالي غواړو او د بل خفگان ته خوشحالېږو، د بل په درد کې ښه یې دردي لټوو، چې دا عدالت نه دی او دا بې عدالتی د انسانانو په واسطه تر سره کېږي. که انسان، انسان نه شي نو دا بې عدالتي به روانه وي.

که انسان د انسانیت پر ګانه سمبال او ښه انسان وي، نو هېڅکله به د ژوند په چارو کې بې عدالتي ونه کړي، بې عدالتي په سلګونو ډولونه لري، چې را منځته کوونکی یې انسان دی.

انسان او تضاد

انسان د ضدینو مجموعه ده او د انسان د ژوند ټول واک د الله تعالی سره دی، که د ده خوښه وي او که نه وي، دې متقابلو شیانو سره به وخت تېروي.
که په نړۍ کې لومړنی انسان ادم علیه السلام نه وای، نو بي بي حوا به نه وه، ځکه چې حوا بي بي د ادم علیه السلام له پښتیو پیدا شوه، که بي بي هوا نه وای، نو نن به د نړۍ انسانان نه وو.
که زما والدین «مور و پلار» نه وای، نو نن به زه نه وای، خو که زه او زما د ژوند ملګرې نه وای، نو زموږ کورنی «ماشومان» به نه وه.
که په یوې ټولنې کې نرینه انسانان د ملا د تیر حیثت لري، نو همدا تیر د مور په رحم کې جوړېږي، همدا مور دا تیر په ښو ودروي او تربیه یې کوي، نو پر همدې اساس په قران کریم او نبوي احادیثو کې د ښځو د حقوقو په تړاو زښتې ډېرې خبرې راغلي دي. نن که نرینه په ښځو ظلم کوي او دوی ته خپل حق نه ورکوي، پوه دې شي، چې د یوې ټولنې ښځینه قشر د ښوونې او رزونې پر ګانه سمبال نه شي، نا شونې ده، چې په ټولنه کې د ښوونې او روزنې کچه لوړه شي او په ټولنې کې ښه انسانان ډېر شي.
په کورنۍ کې اولادونه له ښځو پیدا کېږي. د نطفې ټاکلو ورځې«د پلاسنټا» له لارې د مور په خوړلو تغذیه کېږي او زیات و کم نهه میاشتې د مور په رحم کې وي. د مور ډېر کره وړه اولاد ته په ارث کې پاتې کېږي، نو یوه هوښیاره مور د یوې ښې کورنۍ نمایندګي کولای شي.

چنګیز او هلاکو د مینڈو نه پیدا شوي وو او همدارنګه ابو علي سینا بلخي او مولانا جلال الدین محمد بلخي هم له مینډو پیدا شوي. په تولیز ډول د دوی په شخصیت جوړونه کې مور و پلار او په ځانګړي ډول مور اساسي نقش درلود، نو د نړۍ انسانان دې پر دې پوه شي، چې ټول ضدین د انسانانو د ګټې لپاره دي او په دې کې لوی حکمتونه پراته دي.

کله چې انسان د ځان پېژندنې په مفهوم پوه شي، نو بیا پوهېږي چې دی د اضدادو سره وخت تېروي او دغه ضدین د ده په خیر دي. کله چې انسان په دې پوه شي چې ضدین د ده په ګټه دي نو دغه د خودي(ځان پېژندنې) لویوالی دی.

د ژوند او مرګ د فلسفې په بیان کې انجام و اغاز، هست و نست او بودي و نابودي ضدین دي.

د ژوند سره مرګ تړلی دی. د ژوند سره، رڼا او تیاره، ګل او اغزي شته. د انسان مرګ د انسان د زېږېدلو د لومړۍ ورځې د هغه سره یو ځای پیدا کېږي او هرساکښ به یوه ورځ له مینځه ځي او مړ کېږي به. که یو انسان هر څومره قوي، عالم، فاضل او مالدار وي، بیا هم مړ کېږي. مرګ په حقیقت کې د انسان ژوند دی، انسان باید خپل مرګ ته خفه نه شي، ځکه د انسان ژوند وروسته له مرګه پیلېږي.که انسان دیندار وي او د الله تعالی په لورینې او پیرزوینې د جنت دروازې یې پر مخ خلاصې شي، نو ژوند بیا هلته ژوند دی، نه دې دنیا کې.کله چې خزان د پسرلي ګلونه ورژوي، پسرلی ورته وایي: ته ما وژلی نه شې، دا مرګ مې د نوي ژوند زېری دی، نو له مرګ وروسته ژوند پیلېږي. که په ژوند کې اضداد نه وي، وخت به په انسان نه تېرېده، ژوند به یې خونده وه.

خیني خلک وایي، کاشکې ځواني وای، دوی داسې فکر کوي، چې زړښت د ځواني پای دی، مرګ ته نږدې کېدل دي، بیا هم دوی فکر کوي چې مرګ نابودي او نست کېدل دي، چې حقیقت داسې نه ده، مرګ بودي او هستي ده.

Scanned by CamScanner

د خوانی په قدر زوړ پوهېږي، د خوشحالی احساس هغه څوک کولای شي.
چې ډېر خفگانونه يې ليدلي وي، د صحت په قدر مريض پوهېږي، خو بيا
هم د انسان د ژوند هره دوره بېل خوند لري او انسان بايد د ژوند په هر پړاو
کې خوشحال وي. کله چې يوه مېوه داره ونه گل وکړي، ښه ښکاري او
گلانو ته يې ټول گوري، د همدې ونې شنه مېوه بېل خوند او پخه مېوه جدا
خوند لري.

که چېرې يو کس ټول عمر خوان وي، اولادونه يې پيدا، خوانان، سپين
ږيري او مړه شي او دی خوان وي، د داسې ژوند نه خوند نه شي اخېستلای.
د کال له څلورو فصلونو انسانان، حيوانات او نباتات گټې اخلي. که چېرې
ژمی نه وای، بارانونه به نه وه، سيندونه او نهرونه به وچ وو او للمې به بې
حاصله وې. غرونه او درې به ښکلې او شنې نه وې او ټول به وچ ډاگ وو.
که چېرې اوړی او گرمي نه وای، مېوې به نه پخېدای، ټولې غلې دانې به
خامې وې، نو د هر پړاو په تېرېدو او ختمېدو کې د بل پړاو د پيدايښت
څرک ليدل کېږي.

کوچنی وم، خوان شوم، په سر کې مې سپين ولوېد او بلاخره مړ کېږم، خو
ښه ده چې ټول عمر خوان پاتې نه شوم!

په تقدير ايمان درلود انسان ته د ژوند کولو هيله ورکوي او د اضدادو فلسفي مفهوم هم دی چې انسان به د متقابلو شيانو سره وخت تېروي او ټول ضدين د انسان د خير لپاره پيدا شوي دي، چې ښه مثال يې د ژوند او مرگ فلسفه ده. دوی مرگ د انسان هستي، بودي او کاميابی گټي او د مسلمان انسان لپاره رښتيا همداسې ده.

Scanned by CamScanner

انسان او فکر

انسانه! فکر دی پیاوړی کړه، چې د بدن دننني او بهرني حسونه دې سم کارونه وکړي. د ښه فکر پایله ده چې لاسونه د خیر کارونه کوي، سترګې ګناه نه کوي، په غوږونو غیبت نه اوري، په پښو عبادتځای ته ځي، د نورو درد احساسولی شي او د عواطفو رښتینولي دې ښکاره او خیالات دې سپېڅلي دي. فکر او عقل چې بې لارې شي، ټول بدن خراب کارونه کوي، نو ځکه فکري قوت انسان نه ډېره پیاوړتیا ورکوي او دغه قوت د نړۍ له ټولو قوتونو بهتر دی.

که غواړئ چې لوی او نوموتی انسان په انسانانو کې اوسئ، نو لوی فکر ولرئ او هېڅکله خان لکه بندي مرغه مه بندي کوئ. هغوی چې د نړیوال فکر څښتنان دي، ډېر ژر د خلکو زړونه نه شي تسخیرولی او د عوامو په زړونو کې ځای نشي پیدا کولای او هغه چې ورځنۍ خبرې کوي، ډېر ژر د خلکو په خوا منل کېږي او هېرېږي. څوک چې ژر د شهرت خاوند شي، ژر له منځه ځي او هغه چې د وخت په تېرېدلو نوم پیدا کوي، د هغوی نوم تلپاتې وي. تېز بارانونه ډېر سیلونه راوړي او [illegible] ر زره مځکه خړوبوي، خو ژر وچېږي، په مقابل کې هغه بارانونه چې ور[illegible] و او دوامداره وریږي، د مځکې تل نه یې نم رسېږي او خطرناک [illegible]

هو! هغه افتخار چې په سختۍ لاس ته راځي، لزت یې ډېر وي.

ډوډۍ او یخې اوبه هغه وږي ته خوند ورکوي، چې په ډېرو تکلیفونو یې پیدا کړي وي او نه وږته وږی او تږی وي، ډوډۍ او اوبه موړ ته خوند نه ورکوي.

په ځینو حالتونو کې جسمي او بهرنۍ ښکلاوو ته ارزښت ورکول کېږي او د بدن د ښکلا په نامه زښت زيات روزنځايونه لري او ډېر ځوانان په ډېرو لګښتونو خپل بدنونه جوړوي، چې دي ته بهرنۍ ښکلا وايي، خو ځينو ځايونو کې بل ډول ښکلاوو ته ضرورت دی او د بهرنۍ ښکلا نه داخلي ښکلا ته ډېره اړتيا ده، چې د هغې جملې د فکر ښکلا په نامه ډېر تمرين ځايونو ته ضرورت ليدل کېږي.

که په سلګونو اثار ولولو، لوړ تحصيلي سندونه ولرو، د عمر ډېر کلونه مو تېر شوي وي، خو د خپل علمي فکر ښښتن نه اوسو، د فکري تمرين صلاحيت ونه لرو، نو کله به هم کامياب انسانان نه شو.

هر انسان مغز لري، خو د مغز سم پالل دي چې انسان تري سمه ګټه اخېستلای شي. يو عالم وايي:

«تر بې مغزه انسانه
بې مغزه کدو هم ښه دی
ځکه چې
له بېمغزی سره سره
بيا هم
مغزو ته ګټه رسوي»

له ځينو کتابونو پرته د هر کتاب خبرې سمې نه وي او د ځينو پوهانو مبرا د هر پوهان خبره د منلو وړ نه وي، نو ځکه په صنف کې محصلانو ته وايم چې زما ټولې خبرې سمې نه دي او نه د کتابونو، نو له همدې امله کوښښ وکړئ، چې د خپل فکر ښښتنان اوسئ.

امام غزالي وايي: «چې فکر پوخ شي خبرې کمېږي»، د دې وينا په تائيد د يوې علمي موضوع په اړه لږ لوستل او ليکل او ډېر فکر کول بکار دي. په ځينو کورونو کې والدين خپلو اولادونو ته وايي: د فلاني په شان شه او د بېلګې په ډول د نورو کورنيو ماشومان ورته ښيي، چې دا سم عمل نه دی.

د انساني توپیرونو په نظر کې نیولو سره د نړۍ انسانان توپیر لري، نو پرېږدئ چې ستا د کورنۍ ماشوم په خپل خوښه فکر وکړي او فکر یې و روزل شي.
په نړیوالو ادبیاتو کې هغه کسان کامیاب وو، چې د منفرد فکر څښتن و او کله هم د نورو په فکرونو پسې تللي نه دي او نه په دې فکر کې وو چې څومره خلک به د ده فکر مني. د ځینو پوهانو په فکرونو او نظرونو رشخند وهل شوی، خو اوس نړیوال پوهان دي او له لاس ته راړونو یې ټولنه ګټه اخلي.
مولانا د فکري تفکر په اړه وایي:
ای برادر تو فقط اندیشه ی
ما بقی تو استخوان و ریشه ی
د انسان باطن له ظاهره خورا بهتره دی. د انسانانو حساب په ککرو نه کېږي، بلکې په ککرو کې په مغز کېږي. د انساني سرمایې پېژندنې نوې شوي دي، نور نو سرشمېرنه ـ نه، بلکې مغز شمېرنه کېږي.
د انسان یوه منفرده ځانګړنه د نورو ژوندیو ځیزونو سره دا دی چې د فکر کولو او ترې د مثبتې ګټې اخېستنې توانایي لري، د انساني سرمایې په نظر کې نیولو سره فکري او علمي خلک د انسانانو په شمېر کې راځي. ډېرې انساني مثبتې کړنې له فکر نه سرچینه اخلي، نو ځکه انسان باید د ځان او ټولنې د خدمت لپاره په فکر کولو روږدی وي.
د ذهني ځواک ځینې تر ټولو حساسې او په نتیجه کې د هستۍ تر ټولو پیاوړې انرژي او ځواک دی.

Scanned by CamScanner

انسان

په دنیا کې ډېر شیان پېژندل کېږي، خو د څه شي پېژندل چې ستونزمن دی، هغه انسان دی.

د انساني توپیرونو په نظر کې نیولو سره د نړی د ټولو انسانانو بهرني جوړښتونه (قد، قواره، سترګې او وزن) سره توپیر لري او هم د انسان دننني جوړښتونه په شخصیت جوړولو کې بنسټیز اصل جوړوي او هر څوک نه شي کولای، چې په اسانی سره د نورو انسانانو عواطف، احساسات، جذبات او دننني نور توکي وپېژني، نو له همدې امله نه شو کولای، چې انسان په اسانی وپېژنو.

د ښه انسان پېژندلو لپاره د ده د سیرت په اړه پوهاوی اړین دی، نه صورت. که مخالف جنس ته د ښکلا لپاره دنده ورکوو، دمالدار صفت د پیسو لپاره کوو، په سپینو جامو کې د هغه چا عزت کوو، چې د خلکو د تیر ایستلو لپاره د اسمان په شان کله شین او کله وریخ وي، همدارنګه داسې نور لاملونه ظاهري جوړښتونه دي، چې که د انسان د پوهې او شعور کچه لوړه وي، د ظاهر پر ځای د انسان قیمت د باطن په نظر کې نیولو سره ټاکي.

په لوی غره کې د قیمتي کانو پیدا کول، صیقل کول، ترې استفاده کول او اصلیت معلومول اسان کار دی، خو د یو ښه انسان پېژندل اسان کار نه دی، د همدې کانو د جوهر معلومولو نه د انسان جوهر معلومول ستونزمن کار دی.

په مرغانو کې اصل او کوټه شته، د اصلو مرغانو پیدا کول او نیول او همدارنګه د دغو مرغانو لوړه بیه، په دې دلالت کوي، چې په حیواناتو کې

هم اصیل شته او د داسې مرغانو ارزښت د اصلیت پر بنا او بنسټ ټاکل کېږي. په انسانانو کې هم اصیل او کم اصل شته، چې پېژندل یې اسان کار نه دی، څو کله کله په اصیلو کې کم اصل او کم اصلو کې اصیل هم پیدا کېږي.

اسمان په یو حال نه دی، شین شي، میوې پخوي، وریخ شي، بارانونه وروي او کله کله ږلۍ او واورې هم وروي. دېر انسانان په یو حال نه وي، کله د مسجد په کونج کې ناست نصیحتونه کوي، د شپې د میوو پیالې ډکوي او سبا پر حرامو اخته د غریبو او بېچارو نه رشوتونه اخلي، یو انسان دی، کله ملا او کله بلا شي، چې د داسې انسانانو پېژندل د وګړ پېژندنې متخصص هم نه شي کولای.بیت دی:

ای د لیونیانو نیکه مار ښه که ملا ښه دی
تن د زهرو ډک ښه دی که زړه ډک د بلا ښه دی

په سپینو جامو کې خینې داسې تور زړي انسانان شته، چې زړونه یې له بلاوو ډک او د ولس په سترګو کې خاورې اچوي.

که یو انسان د غره په څوکه ودرېږي او لاندې وګوري، نور انسانان ورته واړه ښکاري، چې دا یو طبیعي اصل دی، خو په حقیقت کې دوی تول کوچني نه دي، څکه چې د دوی ظاهر په سترګو واړه ښکاري، خو د انسان باطن له لرې او نږدې په اسانۍ نه ښکاري، نو څکه یې پېژندل اسان نه دی.

انسان پېژندنه ستونزمنه موضوع ده، چې دلایل یې زښت دېر دي، خو د انساني دوه ګونو ښکلاوو په نظر کې نیولو سره د انسان جوهر او اصلیت چې د داخلي توکو سره اړیکې لري د ارزښت وړ دي.

د ظاهر پر ځای باطن ته متوجې شئ او د مال، دولت، نسب، موقف، جنسیت او خینو نورو بې معنا توکو پر ځای انساني معنا لرونکیو شیانو ته ارزښت ورکړئ.

د انسان ځواني

ځواني د انسان د هلو ځلو هغه مرحله ده، چې مغز یې د کار او د بدن غړي یې د زحمت لپاره اماده وي. که د ځوانۍ په قدر پوه نه شو، په زړښت کې به ډېر ارمانونه وکړو، دا دوره د کار، تحصیل، خدمت او عبادت لپاره یو ښه وخت دی. سړی چې زوړ شي د نورو محتاج شي، ډېر وخت ناروغ او د نورو د اوږو بار شي. له انسانانو سربېره حیوانات، نباتات او جمادات هم ځواني او زړښت لري.

ونه چې ځوانه وي، ښه سیوری کوي، ښاخونه یې په خپل وخت له مېوو ډک وي او ښکلا ورسره وي، همدا ونه چې زړه شي، چینجي یې وهي، مریضه شي او بلاخره تنه یې ورسته له لرګیو یې هم ګټه نه اخیستل کېږي. د ونې د خدمت وخت هم د ځوانۍمرحله ده.

ځوان غویه ښه قلبه کوي او مځکې ښې اړوي، د دهقان د مځکې د کرلو او توخم اچولو وسیله ګرځي، خو برعکس زوړ غویه دا کار نه شي کولای او قصاب یې د حلالې لپاره اخلي، د زوړ مال غوښه خلک نه خوښوي او په مقابل کې د ځوان مال غوښه په لوړه بیه اخلي.

باز په ځوانۍ کې خپل مالک ته ښه ښکار کولای شي، چې زوړ شي له کاره ولوېږي.

په جماداتو کې ځوان غر ښکلی وي او له تیږو یې ګټه اخیستل کېدای شي او د زوړ غره تیږې پکه او خوړل شوې وي او د ګټې اخیستنې نه وي.

په هرې ټولنې کې د پرمختګ لاملان ځوانان دي، له دوی سره باید نوې او ځوان فکرونه وي. اصلي او حقیقي ځوان هماغه دی، چې د ځوانۍ په

مفهوم پوه وي. که دی ځوان او کارونه د زړو کوي، دې ته د ځوان په قواره او جسامت زوړ ویلای شو.

ځواني د متو غټېدلو په معنا نه ده، نه د قد لوړوالي ته وايي او نه د عمر تېرېدل دي، بلکې ځواني د پوهې او فکر ده چې د ځوان او زوړ توپیر په همدې فکر کېږي.

د عمر په لحاظ ډېر ځوانان د هغو شنډو ونو په شان دي، چې میوې نه لري، په مقابل کې ځینې فکرمند ځوانان هغه مثمرې ونې دي چې د خپل فکر محصول د ونو خوږو مېوو په شان ورکوي.

ځواني د قد لوړوالی هم نه دی، ځکه چې د ونو قد هم ورځ تر بلې لوړیږي، ځواني د ښکلا په معنا هم نه ده، ځکه چې ډېر ښکلي شیان د هر چا په معیار پوره نه وي او هر ښکلی شی د هر چا په ذوق برابر نه وي، نو بیا هم وایم چې ځواني د فکر او پوهې پکار ده نه د بدن د نورو غړو.

د وخت په تېریدلو د انسان په دوه ګونو رغښتونو(فزیکي او معنوي) کې تغیرات منځ ته راځي. د جسمي کارونو لپاره ځواني خورا ښه وخت دی او د فکري او علمي لاس ته راوړنو لپاره هم د ځوانۍ پېر مهم دی، نو ځکه ټول انسانان باید د ځوانۍ په قدر پوه او له وخته سمه ګټه واخلي. په ځوانۍ کې د انسان بهرنۍ جوړښت جسمي کارونو ته جوړ وي، خو جسمي کارونو ته ټوله لارښوونه د انسان له دننني جوړښته کېږي، نو د ظاهري ځوانۍ سره باطني ځواک هم اړین دی.

انساني جوړښتونه

د نړۍ انسانان دوه ډوله (فزيکي او معنوي) جوړښتونه لري. په فزيکي لحاظ ډېر انسانان د ځانګړي وزن درلودونکي دي، خو په معنوي لحاظ په ټول بوره انسانان کم پيدا کېږي. چېرته چې پوهه ډېره وي، هلته معنوياتو ته ارزښت ورکول کېږي او چېرته چې پوهه کمه وي هلته بيا د معنوياتو پرځای نورو شيانو ته! چې د پوهې قيمت کم نه شي او اکثره وګړي د علم او پوهې پر ګاڼه سمبال نشي، د معنوياتو ارزښت به لوړ نه شي.

په حيواناتو کې شيدې لرونکې څاروي له هغو څارويو بهتر دي، چې خلک ورنه ګټه نشي اخېستلای، دلته د انسانانو په ډول په حيواناتو کې هم توپير لبدل کېږي.

په نباتاتو کې مېوه لرونکې ونې د هغوی خلکو په شان دي چې پوهه لري او هر وخت د خان پر ځای د عوامو په فکر کې دي.

په ټولې نړۍ کې په هغوی انسانانو شمار کېږي چې پوهه لري او هغه انسانان چې پوهه نه لري، د هغوی بې مېوو ونو په شان دي، چې له لرګيو يې هم ګټه نه اخېستل کېږي.

د انسان جسمي کار د بېروني جوړښت او جسم سره اړيکه لري او فکري کار د پوهې سره. فکري کار له جسمي کاره بهتر دی.

که يو دهقان د غنمو کرلو لپاره خمکه اړوي او يا نور جسماني کارونه کوي او همدارنګه د پوهنتون استاد شاګردانو ته درس ورکوي او هر وخت په فکري او ذهني کارونو مشغول وي، دواړه کارونه دي، خو د دهقان له کاره د استاد کار بهتر دی. ټولې نړۍ کې له جسمي کارونو فکري کارونو ته برترۍ ورکول کېږي.

Scanned by CamScanner

نړۍ فکري پرغلونه پیل کړي دي او غواړي چې په ټولې نړۍ د فکر په واسطه مشرې وکړي، دوی پوه شوي چې د جسمي پرغلونو پرځای فکري جنګونه کوي. د انسان قدر او عزت د هغه د معنویاتو، پوهې او اخلاقو په نظر کې نیولو سره حتمي دی، نه په نورو لاملونو. ډېر خلک د بدو خلکو عزت کوي، چې دا په دې دلالت کوي، چې دوی ښه خلک نه دي. د ظالم ملګرتیا کوي، هر ځای یې صفتونه کوي، چې دا یې د ویرې یو لامل دی. انسان کې چې انسانیت نه وي او په حقیقي پوهې سمبال نه وي، د انسانیت له دایرې وزي.

د انسان انسانیت په نظر کې ونیسئ چې د معنویاتو سره نېغه اړیکه لري، نه مال، دولت، موقف، قومیت، خپلوي، نژادي او سمتي اړیکې. د انسان په نوم ټولو خلک نومول کېږي او هر چاته د انسان په نوم غږ کېږي، خو د انسانیت او شرافت ځانګړنې په ډېرو کموکې موندل کېږي.هو!

انسانیت څه په دولت نه دی رحمانه

بت که جوړ کړې د سرو زرو انسان نه دی

په ساختماني ډول د سرو زرو له بته د انسان قیمت کم دی، خو که د مانا په لحاظ انسان د انسانیت په ټول پوره وي، د نړۍ هېڅ شي سره یې بها نه شو برابرولی. ځینې انسانان لوړ قیمت لري او په کلونو کلونو یې نومونه تلپاتې وي، خو د ځینو انسانانو بها دومره کمه وي، چې په ژوندون او له مرګه وروسته یې هم ارزښت کم وي.

ای انسانانو! که غواړئ چې پرمختګ وکړئ، نو د مادیاتو پر ځای معنویاتو ته ارزښت ورکړئ. د ناپوهو مشرانو پرځای پوه انسانان مشران وټاکئ. د ګنهګارو پرځای بې ګناهو ته رایه ورکړئ.

انسان هماغه دی، چې په ځان کې د خپل نوم(انسان) معنا پیدا کړې، دی د خیر نېکنې لپاره پیدا شوی او دنده یې انسانانو ته مینه ورکول دي.

Scanned by CamScanner

انسان د انسان جنت او دوزخ دی

ټولې ستونزې په تقدیر کې لیکل شوي وي، خو دغه ستونزې انسان ـ انسان ته رسوي.

هر انسان د بل انسان جنت هم جوړېدای شي او که د انسانیت له دایرې ووځي، نو بیا همدا انسان د انسان دوزخ جوړېږي.

دوزخ یوازې په اور کې د اچولو په مانا نه دی، بلکې ځینې داسې ستونزې هم شته، چې انسان په اور نه سوزول کېږي، خو له اوره بتر وي.

که د یو چا حق خوړل کېږي او د ده اولادونه د شپې دوډۍ ونه لري، د دوی لپاره دا لوی دوزخ دی.

انسان هغه فکرمند او پوه ژوی دی، چې د نورو حیواناتو په شان خوړل«داړل» نه کوي، خو د دوی زیان رسونه له حیواناتو څو مرتبې بتره وي. حیوان چې وږی شي، انسان ته زیان رسوي، خو ځینې انسانان چې خومره مړېږي په هماغه اندازه وږي کېږي، د حیوان سولې مړېږي، خو د ځینو انسانانو مړښت له مرگه وروسته په خاورو وي او کله چې تږې روح لاړ شي، نو بیا انسانانو ته زیان رسولی نه شي، نو ځکه ورنه خلک په امان کې شي او که له مرگه وروسته یې په واک کې د زیان رسولو قوت وي، نو بیا هم انسانانو ته په زیان رسولو دریغ نه کوي.

ځینې وخت ډېر انسانان د نورو انسانانو غیبت کوي، په نورو پسې بدې ردې وایي، د مالدار صفت د پیسو لپاره کوي، د موقف خاوند یادونه د موقف لپاره وي او همدارنگه په سلگونو ډوله یې مانا صفتونه کوي، کله مو هم د انسان ستاینه د ده د فکر او پوهې په نظر کې نیولو سره ونه کړه، نه مو لیاقت

وپېژنده او نه انسان. نه د پوهې په قدر او قیمت پوه شو او نه مو د پوهانو قدر وکړ. د پوهانو قدر نه کوو او د ناپوهانو په ستاینې مو خولې ستړې شوې، دا هغه انسانان دي چې بیا هم د انسانانو دوزخونه دي، هغه چې د ستاینې لایق دی غندو یې او هغه چې د غندلو لیاقت لري چاپلوسي یې کوو.

د اور تې تداوي کېږي، خو ځینې انساني دنننې تبونه جوړښت نه لري، که اور انسان ته زیان رسوي په حقیقت کې عقل او پوهه نه لري او دا کار یې غیر ارادي عمل دی، یعنې د اور په زیان رسولو کې اختیار د اور سره نه دی، خو انساني تبونه هغه دردونه او کړاوونه دي چې په ارادي ډول د اشرف المخلوقات «انسانانو» په واسطه سرته رسېږي او د ده واک پکې حتمي دی.

د جبر و اختیار په فلسفه کې اختیار انسان ته ورکړل شوی چې د نورو انسانانو سره ښېګنې کوي او که ستونزې ورته پیدا کوي، خو له دې اختیاره ډېر انسانان بده ګټه اخلي.

ای انسانه! ستا د نوم مانا سپېڅلتیا ده، په تا کې باید ټولې انساني ښېګنې موجودې وي، ته باید انسان، حیوان او نبات ته خیر ښېګنه ورسوې، ته خوشحالي یې، مینه یې، کامیابي یې او نور ... خو تا د خپل نوم معنا په نظر کې ونه نیوله، انسانانو ته د ګټې پر ځای زیان رسوې، د خوشحالۍ پر ځای خفګانونه ورکوې، د مینې پر ځای نفرتونه خپروې، څه چې ځان ته خوښوې بل ته یې نه غواړې.

انسانه! انسانانو ته جنت شه چې خوشبويي دې حس شي، د شیدو، اوبو او شرابو له ویالو دې ګټه واخیستل شي، مرګ نست شي او ژوندون دایمي شي.

انسان او انسان وژنه

په نړۍ کې په ملیاردونو انسان وژنه انسانانو سرته رسولې ده.که په اسلحو مرګ ژوبله کېږي او یا د بم اتوم په واسطه انسانان وژل کېږي، جوړونکي او استعمالوونکي یې انسانان دي.اوس هم ځینې ټولنې د هغو جنګیالیو ستاینه کوي، چې په سلګونو کسان یې ناحقه وژلي دي او د داسې کسانو سره مخامخېږم، چې د خپلو ظلمونو ستاینه کوي او کومه مرګ ژوبله چې یې کړې، په افتخار یې یادوي.

په ځینو ځایونو کې ډېر شرخوښوونکیو خلکو ته د زمري لقب ورکوي. یا وایي فلانی سړی د زمري په شان زړه ور دی، له دې سره چې زمری په ځنګل کې هغه ظالم حیوان دی، چې په زور مشري کوي، هر وخت یې منګولې په وینو سرې وي، نو بیا هم انسان چې اشرف المخلوقات دی، د زمري په لقب ځکه خوشحالېږي، چې خلکو ته پیاوړی ښکاره شي. زمری څلور پښې لري او ځنګلي حیوان دی، خو په ځینو وروسته پاتې ټولنو کې چې په ظلم اوس هم افتخار کېږي او د ظالم راج پرې چلېږي، نو ځکه د زمري پر نوم افتخار کوي.

په تاریخونو کې د ځینو کسانو ستاینه د ډېرې مرګ ژوبلې په نظر کې نیولو سره کېږي او تاریخ لیکونکي هم سم قضاوت نه کوي، چې تا حقه انسان وژنه لویه ګناه ده.

په ادبیاتو کې چې د جنګ او جګړې خبرې واورم، نو ډېر خفه شم او دا فکر کوم چې تر کومه به د جنګ طرفدار یو، تر کومه به په دې افتخار کوو چې فلاني سړي د انسانانو له سرونو ځلي جوړ کړي وه، فلانی سړی په یو ځان له

سلګونو کسانو سره جنګېده. ایا د انسانانو وژنه افتخار دی؟ ایا انسانانو ته زیان رسونه انساني او که غیر انساني عمل دی؟ انسان مینې ته اړتیا لري او که نفرت ته؟ انسان ته خدمت وشي او که خیانت؟ ولې وینه تویول راته مینه ښکاري او مینه ورکول راته ستونزه!

اوس هم ډېر کسان په هغه چا پسې ځي او په افتخار یې یادوي او له عکسونو یې خان ته البومونه جوړوي، چې د سلګونو کورونو د ورانولو مسوول دي. د ظالم او ښه انسان په پېژندلو کې اوس هم سهوه کېږو، اوس هم د هغه چا لاسونه ښکلوو چې لاسونه یې د پرېکولو دي. موږ هغه مظلومان یو چې ظالم ته مو ښاغلی وایو، ظالم او خونکار ته مو د ګلو هارونه پر غاړه کړل. تاسې څه فکر کوئ چې ظالم ملامته دی که مظلوم؟ خونکار ملامته دی او یا د چا چې خون شوی؟ فکر کوم له ظالمه ناپوهه مظلوم ډېر ملامته دی، له خونکاره هغه ډېر ګرم دی چې ظلم پرې کېږي.

انسان باید په ښو اعمالو افتخار وکړي او له بدو اعمال خان وساتي، انسان د ارثي او محیطي عواملو په سبب د بېلا بېلو خویونو درلودونکی وي، خو ښه انسان هماغه دی، چې د خان او تولنې په ګټه وي.

انسان او ښوونه او روزنه

نور او سپین یو شان نه دي. غر او سمه جګ او ټیټ دي. په دریاب کې ماهیان په یو وزن نه دي د نړۍ انسانان یو رنګ نه دي، نو ښکه پوه او ناپوه برابر نه دي، خو ځینو ځایونو کې برعکس ناپوه او پوه سره برابر نه دي، نو ښکه ناپوهان د پوهانو مشران دي. په جرګو او مرکو کې د خیرو حق همدوی ته ورکول کېږي، ځکه چې ډېر خلک د پوهانو په نسبت د ناپوهانو په خبرو پوهېږي. په کلي کور کې ملکان باید همدوی وي. دوی د ولس له نبضه خبر دي او د وخت و شرایطو سره سم ځان ډول ډول جوړولای شي.

که چېرې ټولنه وروسته پاتې وي، د علم د ارزښت ځای پیسو، موقف او قومي مسایلو نیولی وي، نو حتمي خبره ده چې ډېر خلک د پوهانو پر ځای د ناپوهانو قدر کوي. کله چې د ټولنې ډېر خلک پوهان وي، نو هلته بیا پوهان مشري کوي او کله چې د ټولنې د خلکو د پوهې کچه ټیټه وي، نو هلته بیا مشران ډېر وخت ناپوهان وي.

د انسان درجه د پوهې په نظر کې نیولو سره ټاکل کېږي. په نړۍ کې په هغوی انسانانو حساب کېږي چې پوهه لري او هغه چې پوهه نه لري، د دې پرځای چې ټولنې ته یې ګټه ورسېږي، زیان رسوي.

ډېره پوهه د دې پر ځای چې د انسان قدر او قیمت لوړ کړي، برعکس دښمني پیدا کوي، علما او پوهان په ټولنې کې د ناپوهانو تائید کوي او ځینو داسې مسایلو ته نغوته کوي، چې د ټولنې ډېر ناپوهان پکې خپل تصویر ګوري او داسې فکر کوي، چې لیکوال له دوی سره دښمني لري او هدف یې همدوی دي. مال او دولت به د انسان قیمت لوړ کړي، خو پوهه د نورو د کینې سبب ګرځي.

ښوونه زده کېږي. ځینو خلکو ډېر کتابونه لوستي، ډېر کتابونه یې لیکلي، د پوهنتونونو ډېرې شهادت نامې لري او له همدې امله په لوړو موقفونو کار هم کوي. ظاهري قیافه یې هم بده نه ده، د ورځې یوه کورتي اخلي، د بوټانو یې شمار نه شته، کله په یو او کله په بل شان موټرو کې ګرځي، د ساتونکیو

شمېر يې زيات دی، خو چې اخلاقو ته يې وګورې او يا انساني سلوک يې مطالعه کړې، نو پوه به شې چې روزنيزه خوا يې ډېره نيمګړې ده. په انساني اعمالو کې د ښوونې عملي اغېز ته روزنه وايي. که چېرې ښوونه د انسان په سلوک، کردار او کړو وړو مثبت تاثير وکړي، دې ته روزنه وايي او که يې ونه کړي، نو ښوونه يې کسب کړې، خو عملي کړې يې نه ده.

قران کريم د نړۍ خورا ښه ښوونيز کتاب دی، نو مسلمانان که په قران کريم عمل وکړي، نو دوی به د نړۍ بهترين انسانان وي، نو دا چې په قراني احکامو څومره عمل کوو، خواب يې تاسې لوستونکيو ته پرېږدم.

که پيلوټ ته نظري زده کړه ورکړل شي، خو عملاً د طيارې د پرواز قابليت ونه لري، د دې مانا دا ده، چې ښوونه يې تر لاسه کړه، خو روزنه يې ناسمه ده.

که يو تجار د ډېرو پيسو کاروبار ولري، خو د ګټې په لاس ته راوړلو کې د حرامو په فکر کې نه وي، دا په دې مانا ده، چې يو کس به ډېر کتابونه لوستي وي او ډېر علمي او تحصيلي اسناد به لري، خو عمل به نه کوي.

انسان، ښوونه او روزنه د مثلث هغه درې خواوې دي، چې يو د بل سره اړيکې لري، ښوونه انسان ته لارښوونه کوي، که انسان په ښوونې عمل وکړي د انسانيت خورا ښه سمبول به وي او د ښوونې او روزنې پر ګانه سمبال انسان کولای شي، چې خان او ټولنې ته د خدمت مصدر وګرځي.

هر انسان بايد د ښوونې او روزنې پر اصولو برابر ژوند وکړي، که يو کس ډېر کتابونه لوستي وي، خو په روزمره ژوند کې يې عملي نه کړي، په دې معنا چې نظري زده کړه يې کړې، خو عملي کړې يې نه ده.

اى انسانه! له پيدايښته تر مرګه ښوونه حاصل او عمل پرې وکړه.

Scanned by CamScanner

انسانه انسان شه!

د انسان پېژندل اسانه ـ نه ده، نو ځکه یو عالم وايي: زه په شپه کې دومره نه وېرېږم لکه د ورځې چې وېرېږم، له دښمنه دومره وېره نه لرم، څومره چې یې له دوسته لرم، له حیوانه دومره نه وېرېږم، څومره چې له انسانه وېرېږم.

انسان اشرف المخلوقات دی، د نورو ساکنو نه یې یو امتیاز په دې کې دی، چې د فکر کولو توانايي لري او کولای شي جهانونه جوړ کړي، خو که د انسانیت له دایرې ووځي، نو مجبوره چې د ده «انسان» له وېرې په کور کې حیوانات وساتل شي.

ځینې انسانان د انسانانو له وېرې د ځان ساتنې لپاره ژوي ساتي، د یو عالم وینا ده:کروندګر په پټیو کې د انسانانو کالبتونه جوړوي چې مرغان او ژوي پټیو ته زیان ونه رسوي، که دوی د انسان پر ځای د ژویو کالبت ولګوي، نو مرغان ترې نه وېرېږي، خو له انسانه وېرېږي، وايي:

«کروندګر ځکه
څروي د انسان په څېره
جوړوي
چې مرغان
له بلې هرې بلا څخه
دومره نه ترهېږي.»

کله چې په توره شپه کې روان یم، د نړۍ له هیڅ شي دومره نه وېرېږم، لکه د انسانه چې وېرېږم. که حیوان ته زیان ورسول شي، امکان لري چې عکس

العمل وښيي او بېرته انسان ته زيان ورسوي، خو ځينې داسې انسانان هم شته چې بل انسان ته بې دليله زيان رسوي.

کله داسې هم شوي، چې د شپې له خوا د خپل سوري ويرېدلی يم او په دې فکر کې شوی يم چې خپل سوری راته زيان ونه رسوي.

د ځينو انسانانو دومره ويرېدلی يم چې له خانه مې نفرت دی او کله کله زه هم له دوی سره سيالي کوم او ځان ته زيان رسوم.

د شپې له خوا په خوب کې وينم چې انسانان، انسانان وژني او لاسونه يې په وينو سره دي، خو يو شمېر خلک همدوی روغتونونو ته وړي او هتله يې درملنه کوي، نو شکر ادا کوم چې که ځينې انسانان د انسانانو ژوند اخلي، خو يو شمېر شته چې د دوی ژوند ژغوري.

انسانه انسان شه! چې تولنه انساني شي او خلک پکې خوشحاله ژوند وکړي. د ستونزو رامنځته کوونکی ته يې او مشکلاتو حلوونکی هم ته يې، نو له تا غوښتنه دا ده چې د خلکو د درد دوا شې، نه دا چې دردونه ورکړې.

هو! له هغه چا وېره پکار ده چې د الله تعالی نه وېرېږي.

په نړۍ کې انسانانو ته زيان رسوونه د انسانان په واسطه ده. د يوې احصايي له مخې په نړۍ کې هر کال د انسانانو په واسطه ۳۷۵۰۰۰ انسانان وژل کېږي، په دې هيله چې انسان د بل انسان مرگ خپل مرگ وگڼي، د هغه درد احساس کړي، د هغه ولږه خپله ولږه وگڼي، د هغه خوشحالي خپل نيکبختي.

انسانه! د خير رسولو سمبول شه، د مينې دنيا شه، د ژوند پيل شه، د غمونو انجام شه، جنت شه، خوشحالي شه او ښه انسان شه!

Scanned by CamScanner

د انسان ارزښت ټاکنه

کله چې د

د انسانانو دننني تاثرات سره توپير لري او هر يو د خپل ارزښت په نظر ګرته
نيولو سره له ټولنې امېدونه لري. د نړۍ ډېر انسانان د ځان او کورنۍ په اړه
فکر کوي، خو ځينې انسانان نړيواله مفکوره لري او د ځان په پرتله جهان ته
برترې ورکوي. هو!

ډېر تفاوت شته په انسان کې د مانا په لحاظ
واړه مشغول دي ځېنې ځان ځينې جهان جوړوي

په نړۍ کې د انساني توپيرونو موضوع حتمي ده، نو ځکه هر انسان په ټولنې
کې خپل قدر او قيمت لري. په غره کې لوی لوی کاڼي ډېر وي، خو که د
قيمتي کاڼو زېرمه پکې وموندل شي، له ټول غره څخه د قيمتي کاڼو څو
نمونې غوره دي. ځينې انسانان په ټولنې کې د قيمت بها کاڼو په شان دي،
چې ارزښت او قيمت يې ډېر وي. لکه څرنګه چې په غره کې د قيمتي کاڼو
پيدا کول، تشخيصول او صيقل کول ستونزمن کار دی، دغه شان د انسان
پېژندل هم اسان کار نه دی. ډېر انسانان د غرو د تيږو په شان دي او اقليت
د قيمتي کاڼو په شان. د بيروجو، زمرودو او الماسو يو ډول ګټه اخيستل
کېږي او د غره له تيږو بل ډول. په نړۍ کې د انسانانو ارزښت ټاکنه په نسبي
ډول معياري ده، خو ځينو ځايونو کې برعکس د پوهانو پرځای د ناپوهانو
عزت ډېر وي. چېرته چې اکثريت خلک پوهان وي، هلته د عالمانو ارزښت
ډېر وي او چيرته چې اکثريت ناپوهه وي، هلته اکثريت مشران ناپوهان وي.
پوه انسان که د ناپوه پر وړاندې عزت نه لرې، ملامته نه دی، ناپوه ملامته
دی، چې د پوهې له ارزښته ناخبره دی.

*د انسان قدر او عزت د هغه د فکر او عمل په نظر کې نيولو سره وکړئ.
ځينې خلک لکه شمع ځان سوزوي خو نورو انسانانو ته ګټه رسوي. د
انسانانو معنويت په نظر کې نيولو سره يې ارزښت وټاکئ، نه د ځينو
نورو بې معنا شيانو په نظر کې نيولو سره.*

Scanned by CamScanner

انسانانو ته وصیت

د نړۍ ټولو متقابلو شیانو پیدایښت کې حکمتونه پراته دي او د ژوند هر پړاو او هره واقعه بېلا بېل خوندونه لري. شپه که د استراحت لپاره ښه وخت دی، نو ورځ بیا د کار او هلو ځلو لپاره.

د ژوند و مرګ په فلسفه کې ډېر خلک ژوند ته خوشحاله او مرګ ته خفه کېږي، خو د دې فلسفې پلویان په دې فکر دي، چې د انسان مرګ یې انتها او انجام نه دی، بلکې اغاز دی. که یو انسان جنت ته لاړ شي، نو حقیقي ژوند هلته پیلېږي، خو که یو انسان ژوندی او هره لحظه پر منکراتو اخته وي، نو د ده لپاره له ژونده مرګ بهتر دی، نو له همدې امله شکر دی چې مرګ شته. زما د پیدایښت له لومړۍ ورځې راسره مرګ پیدا شو، خو د تقدیر په فلسفه کې تر اوسه ژوندی یم، خو که چېرې رانه روح لاړ شي، ورته خوشحاله یم. مرګ ته د دې لپاره خوشحاله نه یم چې خدای مه کړه پر منکراتو اخته یم. مرګ د انسان هغه انجام دی، چې د دایمي ژوند اغاز ترې پیلېږي. زما جنازه دې مسکینان، غریبان او دهقانان په اوږو کړي، زه د دوی د احسان پوروړی یم، د دهقان د لاس ټناکې او زحمت و، چې څمکې یې کرلې او ما یې د لاس غنم او بېلا بېلې مېوې خوړلې. چېرته چې ما درس ویلی، په کومو سرکونو چې زه له یوه ځایه بل ځای ته تلم، د غریب او بېچاره د خولو په برکت جوړ شوي وه. زما په جنازه دې هر څوک نه راځي؛ ځکه چې ډېر له دوی زما مرګ غوښته، مرګ یوازې د ساه او روح اخیستلو په معنا نه دی، یا مرګ یوازې هغه نه دی، چې په ټوپک مړ شي، دوی هره ورځ په غیر مستقیم ډول وژلم. دُعا تقدیر بدلوي، خو له دې مخکې چې دوی

ماته دعا وکړي، باید د خودي او ځان پېژندنې په مفهوم پوه شي. کله چې د انسان ذات جوړ نه وي، نو د داسې کس دُعا نه قبلېږي. زه د دوی دُعا ته محتاج نه یم، زه د دوی صله رحمې نه غواړم. ښار ته نږدې قبرستان کې مې خښ نه کړئ. نه غواړم چې د هغوی انسانانو د پښو خاورې زما پر قبر کښیني، چې له ما سره یې په دنیا کې د ښو پر ځای بد کړې دي. دا هغه انسانان دي، چې خپلو همجنسو او ناهمجنسو ته یې زیانونه رسول. نه غواړم چې دوی وګورم. په قبرستان کې هم د دوی له ګاونډیتوبه خوښ نه یم. زه له همدوی وتښتېدم، نه غواړم چې د دوی ناکردې دلته هم وګورم. له ښاره لرې په دښته کې د غټې ونې لاندې مې خښ کړئ. زما د کایناتو هغه توکي خوښېږي، چې نه عقل لري او نه پوهه، نه اشرف المخلوقات دي او نه د فکر کولو توانایي لري، خو بیا هم له انسان سره کومک کوي، زه له دغو خدمت کوونکیو توکیو ډېر خوشحال یم. زما دوستي له لمر سره ده، ټول عمر یې ما سره ښه کړي دي، انرژي یې راکوله، مېوې دانې یې پخولې او ما خوړلې، کله یې هم راته د ځینو انسانانو په ډول زیان نه دی رسولی، بې احسانه یې له ما سره ښېګنه کړې. د زده کړیالۍ دوره کې سپوږمۍ راته رڼا کوله او ما ورته درس وایه، د غریبۍ پر وخت مې ډېر وخت د سپوږمۍ رڼا ته ډوډۍ خوړلې، غواړم چې د سپوږمۍ رڼا په قبر کې هم ووینم. د باد پر الوت او د باران په ورېدلو به هوا تغیرېده. باران د ځمکې ابادي ده او د ځمکې ابادي د انسانانو ابادي ده، دا هغه توکي دي چې د ډېرو انسانانو په پرتله یې له ما سره ډېرې مرستې کړې دي او هر وخت یې زما خدمت کړی او له عدالته یې کار اخېسته، له ما سره یې د ډېرو انسانانو په شان تعصب نه دی کړی، ډېرو انسانانو راته نفرت راکړی، خو په مقابل کې دغه بې فکره توکیو راسره مینه کړې ده، نو ځکه غواړم چې اوس هم له دغو توکیو ګټه واخلم او خپل د دوستۍ تار ورسره دوامداره وساتم.

د ونې لاندې مې خښ کړئ، په ژوندون راته همدې ونو بې احسانه مېوې راکولې، له سیورې یې ما ګټه اخېسته.

انساني ژوند جوړونه

د نړۍ ډېر شیان پیدایښت، ځواني، زړښت او بلاخره مرګ لري، خو په انسانانو، حیواناتو او نباتاتو کې د انسان امتیاز په نورو توکیو زیات دی، ځکه نو په مخلوقاتو کې انسانانو ته بهتر ویل شوي دي.

انسانان په ټولو ژوندیو توکیو کې د بدن جوړښت اعجاز دی او د دوی فکري تولید او تمرین یې مثاله دی چې په هېڅ یو ژوندي موجود کې نشته.

د هر انسان سره حساب کېږي، نو ټول انسانان باید ژوند جوړ کړي نه ژوند تېر کړي. ژوند تېرول او ژوند جوړول سره توپیر لري، ژوند په هر شي تېرېږي، خو ژوند جوړول د انسان کار دی. پوښتنه پېښی ده او د نړۍ په ډېرو شیانو د ژوند دورانونه تېر شوي دي چې ډېر څېزونو ژوند تېر کړی دی نه یې ژوند جوړ کړی دی، خو انسانان باید خپل ژوند د عقبی لپاره جوړ کړي او د انسانانو توپیر له نورو څېزونو سره په همدې ژوند تېرولو او ژوند جوړولو کې دی.

نباتات ژوندي دي، تکثر کوي، خوشحالي او خفګانونه لري او د انسانانو په شان احساسات لري، دغه نباتات هم د ژوند پړاوونه تېروي، خو د انسان ژوند، پیدایښت، خوشحالي او احساسات باید له نباتاتو توپیر ولري او دوی باید ژوند جوړ کړي.نباتات تکثر کوي او انسانان هم اولادونه پیدا کوي، چې د انسان وظیفه او لاربنوونه یې د اولادونو لپاره ژوند جوړول دي نه ژوند تېرول.

د انسان پیدایښت، حرکت، مرګ، ځواني او فکر باید د نړۍ له ټولو شیانو توپیر ولري. هغه انسانان پرمختګ کوي چې فکر جوړ کړي، د فکر جوړول په حقیقت کې د ژوند جوړول دي.

د نړۍ په ټولو شیانو د کلونو دورانونه تېرېږي، خو انسان هغه دی، چې ژوند جوړ او د عقبا په فکر کې وي.

د انساني ژوند هدف

ښوونه د ژوند تېرولو وسیله ده او روزنه یې هدف یا ښوونه روبنا او روزنه زیربنا ده. ښوونه او روزنه یو د بل لپاره لازم او ملزوم دي او د ښوونیزې وسیلې په واسطه انسان خان هدف ته رسولی شي. هره کوټه چې چت ونه لري، د ژوند تېرولو لپاره سم او مساعد ځای نه وي، د کوټې دېوالونه وسیله ده چې سقف (چت) یوه ځانګړې وظیفه پر مخ وړي.

د انسان د پیدایښت اصلي منبع د پلار (XY)او د مور (XX)جنسي کروموزومونه دي، یعنې د مور و پلار د کروموزومونو د یوځای والي جنین لاس ته راځي او د مور و پلار د ډېرو بېروني او دننني خصوصیاتو د لېږد وظیفه د(RNA) ده.

د قرآن حکیمانه نظام د انسانانو لپاره د مور رحم ښوونېز تهداب ګڼلی دی. د ډېرو ښو مور و پلار نه داسې اولادونه پیداکېږي، چې د کورنۍ نوم ژوندی ساتي او د بدو والدینو نه بد اولادونه پیدا کېږي، خو کله کله یکې استثنات موجود وي.که د انسان تهداب د نطفې ټاکلو د لومړۍ ورځې پیاوړی وي، نو حتماً به انسان د ښو ځانګړنو درلودونکی وي. هغه ونه ډېره پیاوړې وي چې ریښې یې په ځمکه کې هر طرف تللې وي، د ونو تهداب یې ریښې دي او د همدغو ریښو په واسطه ولاړې دي او د ډېرو توکیو خدمتونه کوي. غرونه ځای پر ځای ولاړ او ځمکه خوځېدو ته نه پرېږدي او ریښې یې ځمکه کې ښخې دي، یعنې د غرونو تهداب هم ډېر مهم دی او هر غر چې څومره لوړوالی لري له هغې زیات ژوروالی لري.

د غرونو د ژوند هدف هم په تهداب کې دی او د ځمکې لاندې ریښې دي چې غرونه پرې ولاړ دي. څنګه چې د انسان په ژوند جوړولو کې تهداب مهم دی دغه شان د غرونو او ونو لپاره هم تهداب مهم دی.

دا نړۍ او یکې ټول شیان وسیله او روبنا ده. اصلي هدف او زیربنا د عقبا لاس ته راوړل دي.

Scanned by CamScanner

انساني تحول

د نړۍ هر څه په تحول کې دي، ځينې شيان په لويېدو دي. ننني دغه لوی غرونه يو وخت کوچني وو او د ماشومتوب مرحلې يې تېرې کړې دي.
بحرونه هم په لويېدو دي او د ژونديو موجوداتو تعداد پکې ورځ تر بلې په زياتېدو او لويېدو دي. کهکشانونه هم په تغيير او تبديل کې دي او ورځ تر بلې يې شمېر زياتېږي او کمېږي. انسان هم کوچنی وي او لويېږي، خو د انسان لويېدل، تغير او تحول بايد د نړۍ له ډېرو شيانو توپير ولري.

***

انسان پېژندنه

مخامخ سره کيناستو او ويې ويل: ما پېژنې؟ زه «فلانی» يم. د لويې کورنۍ يم. توله کورنۍ مې لوی خلک دي. لس کاله کېږي چې پر بېلابېلو لويو موقفونو دندې پرمخ وړم. هر وخت په تلويزيون کې سياسي بحثونه کوم او د خان په اړه يې ځينې نورې خبرې هم وکړې.
ما ورته وويل: نه، زه دې نه پېژنم. زه په دې نه يم توانېدلی چې خپل نږدې دوست وپېژنم. د انسان پېژندل د ذات سره اړيکه لري او د يو کس له ذاته معلومات پيدا کول اسان کار نه دی.

Scanned by CamScanner

د انسان ظاهر بيني

زما يو ملګری د انسان په پېژندلو کې ظاهر ته ارزښت ورکاوه او د ده همفکره کسان زښت ډېر وه. دوی مخکې له دې چې د هندوانې رنګ او خوند معلوم کړي، په غټوالي يې غولېدل.

يوه ورځ ورسره روان وم، يو کس يې په غير انساني اعمالو وليد، ما ته يې وويل: د«فلاني» قواري ته وګوره او کار ته يې وګوره!

قد يې دوه متره دی خو عقل نه لري!

سترګې لري خو بيا هم بې سترګو دی!

وزن يې له اوښ ډېر دی، خو د ماشومانو په شان کړنې کوي!

لوړې زده کړې يې کړي، خو عمل پرې نه کوي.

ما ورته وويل: هو! د دوی ظاهري جوړښت انسانانو ته ورته دي، خو کارونه يې انساني نه دي، دا ځکه چې د انسان آره ذاتي پديده له دننني جوړښت سره اړيکه لري، نه د بهرني جوړښت سره.

رحمان بابا وايي: «بت که جوړ کړې د سرو زرو انسان نه دی»، هو! بت د ځينو انسانانو په شان ښکلې قواره، لوړ رسا قد، بادامي سترګې به لري، خو دا چې روح نه لري، انسان کېدای نه شي.

انساني روح د انساني ذات پېژندلو سره اړيکه لري، نو ځکه د انسان ظاهر نه بلکې باطن اړين دی. زما د خبرو په اورېدلو د ملګري فکر وا وښت او نور يې د ظاهر پرځای باطن ته ارزښت ورکاوه.

Scanned by CamScanner

انساني ځان پېژندنه

سترګې مو لرې شیان لیدلای شي، خو خپلې نیمګړتیاوې نه!
د سترګو لرې دید مو سم او نږدې ناسم دی.
غیبت بنه عمل نه ګڼو، خو له سهاره تر ماښامه یې کوو.
د نورو عیبونه شمېرو، خو خپل عیبونه نه وینو.
هو! د نورو عیب د کلي منځ او خپل د ولو منځ وي.
نور خلک چې پردو ښځو ته ګوري ګناه ده، خو خپله یې له سره تر پښو معاینه کوو.
د نورو ښکلې قوارې بدې او خپله ویرونکي قواره راته ښکلې ښکاري.
د نورو ښکلي اولادونو نه، خپل بدرنګه راته ښه ښکاري.
یو عالم وایي: «که بتان مات کړې کوم ستر کار دې نه دی کړی. حقیقي شهامت دا دی چې په خپل ځان کې د بت پرستی خوی ورک کړې.»
هو! د نورو جوړولو لپاره د ځان جوړول مهم دي. د انسان پېژندلو لپاره د ځان پېژندل.
حدیث شریف دی: من عرفه نفس فقد عرفه ربه: چا چې ځان وپېژنده، په حقیقت کې یې الله تعالی وپېژنده او د الله تعالی پېژندل د دوارو کونو کامیابي ده.

Scanned by CamScanner

انساني فکر

هر انسان د ښه یا خراب فکر څښتن وي او ټولې خبرې يې د مثبت او منفي فکر زېږنده وي.

فکر د انسان د عمر اندازه ټاکي:

که یو انسان د ماشوم فکر څښتن وي او عمر يې ډېر وي، په حقیقت کې په ده کلونه تېر شوي دي، خو دی لا ماشوم دی.

که ماشوم د لوی پوه انسان فکر ولري، په حقیقت کې په ده د عمر کم کلونه تېر شوي دي، خو فکر يې دا تقاضا کوي چې دی لوی انسان دی.

په نړۍ کې انساني سرمایه په کګرو کې په کامیابو فکرونو حسابېږي نه په هر ډول سر.

فکر د انسان د شخصیت ښکارندوی دی:

له دې مخکې چې اروپوهان د انسان د شخصیت خواوې تر بحث لاندې ونیسي، د دوی مشاهده او له دوی سره مرکه شخصیت پېژندنې کې مرسته کولای شي.

فکر د انسان انسانیت ټاکي.

فکر د انسان دید دی.

فکر د انسان قوت دی، خو همدا فکر يې کمزوري هم ده.

یو عالم وايي: ستاسې فکر چې هر څه وي تاسو هماغه یاست. هېڅ امکان نه لري چې څوک له خپل فکره لوی شي یا د خپل [illegible] -ده‌دو څخه تجاوز وکړي.،

د هر انسان فکر يې د دننني ذات نماينده ګي کوي. د انسان له فکر يې داخلي توکي تشخيصولای شو.د هر ليکونکي ليکنه د هغه د فکر ائينه ده. که غواړئ، چې د يوه ليکونکي حقيقي ارزښت معلوم کړئ، دې ته مه ګورئ چې ده، په کومې موضوع فکر کړی دی، يا د فکر محصول يې څه دی؟ د يوه ليکوال د مقام پېژندلو لپاره همدغه کافي دي چې پوه شو څه ډول فکر کوي او د فکر کولو طرز يې څه ډول دی! د هر ليکونکي ليکنه لکه خميره ده، چې بېلا بېل شکلونه او صورتونه قبلوي، مګر دا صورتونه که هر څومره مختلف وي بيا هم خميره يوه ده. د انسان ظاهري ساختمان په ليدلو يې ظاهر معلومولای شو. کله چې خبرې وکړي، عمل وکړي او يا څه وليکي، نو د ده دننني ټول کره وړه معلومولای شو. د انسان ژبه، سلوک و کردار، احساسات و اخلاق او داسې نور موضوعات يې له فکر سره اړيکې لري.

سالم او نېه فکر د انسان حال او اينده ټاکي، مثبت فکرونه د مثبتو سيګنالونو په شان د جاذبې قوه لري، که فکر وکړو چې د نړۍ هر نېه کار کولای شو، نو په خپلو ټولو کارونو کې به کامياب اوسو، بايد داسې فکرونه ولرو:

زه هر نېه کار کولای شم.

زه د ټولنې کامياب انسان يم.

زما ټول تصميمونه مثبتې پايلې لري.

زه خواکمن يم.

زه شکر ګزار يم.

زه پياوړی يم.

زه په مخه ځم.

همدا اوس چې تا دا پورته خبرې ولوستې، نه په خپله همدا کس يې. په نورو کسانو کې يې مه لټوه، ستا په وجود کې شته، خو ته يې په اړه فکر وکړه.

انساني روزنه

ډېر وخت ظاهر بین انسانان په قضاوت کولو کې سهوه کېږي.
که لوستي وګړي ناسم کار کوي، نو دلته پوهه ملامته نه ده، بلکې هغه انسان ملامته دی چې ښوونه یې کسب کړې، خو د عمل جامه یې ورکړې نه ده.
د ښوونې عملي جنبه له روزنې سره اړیکه لري. علم هغه وخت ارزښت او قیمت پیدا کوي چې د عمل په ګاڼه سمبال شي، که د یو کس روزنه سمه نه وي او یا یې په علم کولو عمل نه وي، نو علم نه بلکې عالم ګرم دی.
هو! علم له خطا څخه خلاص دی، مګر علما تل په خطا کې دي.
علم انسان ته نه وایي چې غیر انساني او اسلامي کړنې وکړي، بلکې انسان دی چې په علم عمل نه کوي او غیر انساني کړنې سرته رسوي.
که په نوم مسلمان غیر اسلامي او انساني کړنې کوي، نو بیا هم اسلام نه بلکې په نوم مسلمان ملامته دی. نن که انسان سم کارونه نه کوي نو ټول انسانان ملامته نه دي.نه ټولې ښځې بدې دي او نه ټول نارینه ګان ګرم دي. ټولې ښېګنې او نیمګړتیاوې فردي دي نه ټولنیزې.

ښوونه د انسانانو لپاره د انساني ژوند هغه وسیله ده، چې د هدف لاس ته راوړلو لپاره ترې کار اخیستل کېږي او دغې هدف ته رسېدلو ته روزنیزه خواکمنتیا وایي.

ښوونه او رزونه یو د بل لپاره لازم او ملزوم دي، چې ښوونه زده کېږي او نظرې وي، خو روزنه د ښوونې هغه عملي اغېز دي، چې په روزمره ژوند کې ترې ګټه اخیستل کېږي.

Scanned by CamScanner

انساني محیط

انساني کره وره د محیط سره نيغ په نيغه اړيکې لري او دی هغه هستي ده چې د بېلا بېلو ټولنيزو لاملونو پر اساس مثبت او منفي خوی او عادت اخلي. که په ټولنې کې ستونزې ډېرې او هر ډول بې عدالتي وي او يو با وجدانه کس په چيغو چيغو د بې عدالتيو پر وړاندې مبارزه وکړي، د دې پر ځای چې دی د خوشحالي احساس وکړي او ځېل کار کې کامياب شي، دی به هر وخت خفه او کاميابېدل بې هم اسان کار نه دی.

که په ټولنې کې فساد عادي وي او ډېر خلک د فساد په تعريف پوه نه وي او د فساد مرداري پيسې خان ته حلالې وګڼي او پرې افتخار وکړي، په داسې ټولنه کې له فساد سره مبارزه اسانه نه ده.

د محیط پر انسانانو سربېره په ژويو، بوټو او جمداتو هم ځېل تاثيرات لري. د شنو ځايونو او پټيو ملخان شنه وي او د وچو دښتو ملخان سپيره.

د شنو ځايونو او دښتو مرغان په رنګ او عادت کې سره توپير لري، د کورنيو او غرنيو حيواناتو خوی او عادت هم سره توپير لري، چې دغه ډول ډول توپيري اغېزې محيطي دي.

ښه انسانان د خراب محيط سره ځان جوړولای نه شي، دليل يې دا دی چې محيط له ده يو ډول تقاضا لري او دی له محيطه بل ډول. دی په ټولنې کې عدالت غواړي، خو ډېر خلک د عدالت په تعريف نه پوهېږي. دی په ټولنې کې انساني ارزښتونو ته احترام غواړي، خو د داسې ټولنې انساني معيار ټاکنه د ټولنې د خلکو په فکرونو او نظرونو کې بل شان وي. دی د انسان د ذهني جوړښت باندې ټاکيد کوي او د ټولنې ډېر خلک کالبوتونو ته ارزښت ورکوي. دی په سپينو جامو کې ډېر تور زړي انسانان پېژني، خو د ټولنې ډېر خلک جامو، کورونو، موقفونو، نسب او ځينې نورو مسايلو ته ارزښت ورکوي. د ښه محيط سره ځان جوړونه ښه کار دی، خو د خراب محيط سره تطابق د انسان په زيان دی.

انسان او نیشنلیزم

د «ولقد کرمنا بني ادم» مفهوم دی چې قومي، نژادي، سمتي، مذهبي او جنسي توپیرونه د انسانیت معیار نـه ټاکي تـه ګټـه او ژبـان رسـولی نـه شي، د شخصیت په لحاظ علم او د فوقیت په لحاظ تقوا مهمه ده.

که چیرې د ښو او بدو په پېژندلو پوه شو، نو بیا انسانیت تـه احترام کـوو او خپل او پردي د یو لاس ګوتې ګڼو.

که یو بې سواده وکیل ته د دې لپاره رایه ورکوو چې زموږ د کور و کلي دی او یا په بېلا بېلو لاملونو د قوم پالنې مفکوره عملي کوو دا سم کار نه دی.

دا مفکوره پرمختللي هېوادو کې کمه او وروسته پاتې هېوادونو کې زیاته ده، کله کله د ډېرو له خـولې اورم چـې وایـي، زما لغمانی، زما پنجشـېری، زمـا بدخشی او یا زما کابلی. د «زما»کلمه چې کلـه د چـا د خـولې واورم، نـو د نشنلیزم بوی یې له فکر او نظره راته ښکاري او په دې پوه شم چې اوس هم ډېر خلک په دې نه پوهېږي، چې د نړۍ د ټولو ښو کارونو لپاره معیار ټاکنه خدمت کول دي.

تر کومه به خپلو ته په نورو برتري ورکوو، ایا دا سمه ده چې خپل تښو د بل له اس سره نه برابروو؟ خپل بدرنګه زوی راته د بل د ښایسته زویه ښه ښکاري؟ یو چا راته وویل: د لغمان ځینې ځوانان درنه د دې لپاره خفه دي چې دوی سره مرسته نه کوې، چې دا کار دې سم نه دی، ما ورته وویـل: د خـدمت او خیانت تعریفونه باید څرګند شي، په امتحان کې ناکام کامیابول خـدمت نـه، بلکې خیانت دی، خو په داسې مسایلو پوهېدل د زړه سترګې غواړي.

د یو ولایت وکیل د کانکور په امتحان کې له صحنې پارچې وباسي او بیرتـه یې محصلانو ته ورکوي، چې پارچې حل کړي، د ولایت ډېر خلـک د وکیـل له عمله خوشحاله وه او امتحان ورکوونکي ځوانان هم خوشحاله وه او وکیـل هم دا فکر کاوه چې خدمت کوي، چې په حقیقت کې دا لوی خیانـت دی.

د دې ټولو خبرو اساس د نشنلیزم سره اړیکه لري او هغه څـوک چـې داسـې

خیانت سرته رسوي او یا چې د چا سره د کومک په نامه خیانت کوي، اساسي مساله یې نشنلستي مفکوره ده.

نړۍ یو لوی کور دی او اوسېدونکي یې د کور غړي دي. انسان هماغه دی چې د نورو درد په ځان کې حس کړي. د سعدي خبره«بنی ادم اعضای یک دیگرند ـ که در افرینش زیک گوهر اند» انسان نه کټه رسول باید د انسانیت لپاره وي، که په نړۍ کې ابو علي سینا بلخي د شرق د نابغه په نامه پېژندل کېږي، نو موږ باید اډیسون د یو نابغه په نامه ومنو، ځکه چې د داسې نوابغو کټه انسانیت ته ده، نن که د بریښنا له روښنایي کټه اخلو، د اډیسون خدمت دی، نو بیا ولې خپل نابغه ته په هغه برتري ورکړو. بهتر انسان هماغه دی چې د عقبا په فکر کې وي، ځان او ټولنې ته خدمتونه وکړي.

د خپل او پردي توپیر دې د خدمت له مخې وي، نه د نشنلیزم له مخې، «که چاړه د سرو شي، په ګېډه کې د منډلو نه ده»، که یو انسان دې د کور غړی وي، خو ځان او ټولنې ته یې خیر نښکنه ونه رسېږي او په مقابل کې پردی انسان د انسانیت په فکر کې د ژوند شپې ورځې تېروي او خدمتونه کوي، د داسې خپل نه په مراتبو هغه پردی بهتر دی چې ټولنې ته کار کوي.

چېرې چې نشنلستي مفکوره عامه وي، هلته عدالت نه وي او په ټولیز دول ډېر خلک خفه وي.

زه د افغانستان اوسېدونکی یم. انسان یم. که د لغمان یم، خو د ننګرهار نه یم. د علیشنګ یم، خو د کامې نه یم. نارینه یم، خو ښکلې ښځه نه یم، نو دا خو زما ستونزه نه ده، ستونزه ستا په نشنلستي مفکوره کې ده. د همدې نشنلیستي مفکورې له امله ډېر با استعداده ځوانان د کمتری احساس کوي او کله کله زه هم داسې فکر کوم چې د دې ځای نه یم.

خپل قوم، نژاد، سمت، ملک او قوم ته په بې مانا ډول برتري ورکول سم عمل نه دی، د انسانیت معیار ناکنه د علم او تقوا په لحاظ ده او بس!

انسان او ظلم

که انسان د حقیقت پر بنا او اصولو برابر ژوند تیرولو هیله ولري، نو حتمي به د نورو انسانانو خواخوږی وي، څو که نوم یې د انسان او کړه وړه یې انساني نه وي، نو دی به د ظالمانو پاچا وي. دی به چنګېز او هلاکو وي او انسانانو ته به د بد انسان سمبول وي.

په انسان ظلم انسان کوي، له دې سره چې حیوانات عقل او پوهه نه لري، خو بیا هم انسان ته د انسان په اندازه زیان نه رسوي، دا هغه د عقل او پوهې سمبول دی، چې خپلو همجنسو او ناهمجنسو ته زیانونه رسوي. که لاسونه یې د انسانانو په وینو سره دي، نو په بې ژبې حیواناتو هم ظلم او تېری کوي، نباتاتو ته هم زیان رسوي.

د پوهنتون په ساحه کې ولاړ وم، د یوه سپي ډېره کرمې کېده او زموږ نه لرې پروت وه. زما سره ولاړ کس تیږه واخېسته او سپي یې وویشت او سپي د درد اواز وکړ، زما ورته پام شو او ورته مې وویل: ولې دې سپی وویشت، هغه الله تعالی پیدا کړی دی، د ژوند کولو حق لري. انسانانو ته خو زیان رسوو، حیوانات هم رانه ښه ورځ نه لري.

ځېنې ظالم انسانان حیوانات او پرندې د دې لپاره ساتي، چې نورو حیواناتو او پرندو ته پرې زیان ورسوي. خپل لاسونه یې په وینو سره دي، څو هغوی ته هم زمینه سازي کوي، چې ګنهکار شي او لاسونه یې په وینو سره شي.

ظلم په سلګونو ډولونه لري. د یو چا اولاد وژل که ظلم دی، بل ته حق نه ورکول هم ظلم دی. که په ټولنه کې عدالت او برابري نه وي دا هم ظلم دی.

Scanned by CamScanner

انسان او شخصیت وژنه

ځیني انسانان د نورو انسانانو شخصیت وژنه کوي. دا یو ډول رواني رنځ دی، چې د سادیزم په نوم یادېږي. سادیستان د خپل بدن داخلي جوړښت کې یو ډول ژنونه لري. د دې ژنونو درلودونکي د کمترۍ احساس کوي او د ژوند په هره برخه کې د خان نه لوړ سړی لیدلای نشي، دوی د بل انسان په زور خوشحالېږي، د نورو په درد کې خپله بې.دردي ګوري، د بل مال او دولت ته خفه کېږي، که د یو انسان د پوهې درجه له ده لوړه وي، په ده اور بلېږي او د انتقام اخیستلو روحیه ورسره پیدا کېږي.

شخصیت وژنه ارادي عمل دی، دا کړنه په قصدي ډول سرته رسوي، خو کله کله دا عمل د نورو خلکو لخوا پلانېږي او سرته رسېږي. په نړۍ کې دوه ډوله جګړې موجودې دي، یوه یې فزیکي جګړه ده چې په مخامخ ډول سرته رسېږي. اوسني وخت کې د دې جګړې پایلې ډېر وخت کامیابه نه وې او دویمه رواني جګړه ده، په دې مقابله او مجادله کې جګړه مار د خاصو تکتیکونو کار اخلي او په مستقیم او غیر مستقیم ډول د هدف شوي انسان مغز تر خپل کنترول لاندې راوړي او کوښښ کوي، چې د ده په فکر فشارونه راوړي، چې خپلو اهدافو ته ورسېږي. رواني جګړه مشهور تکتیکونه لري، چې یو تکتیک یې د عادي انسانه لوی انسان جوړول دي او بل تکتیک یې د یو لوی انسان نوم له خاورو سره برابرول دي.

انساني ډېرې نیمګړتیاوې په انسانانو کې دي، چې د دې رواني تکلیف سبب له ارثي او محیطي لاملونو سره اړیکې لري. کله کله دا تکلیف ارثاً له کورنیو اولادونو ته پاتې کېږي، خو محیطي تاثیرات هم د دې سبب کېدای شي، چې د یو انسان شخصیت وژنه منځ ته راخي. شخصیت وژنه مثبته او منفي خوا لري. که چېرې عدالت نه وي او حق حقدار ته ور نه کړل شي، وزیران، ریسان او د پارلمان وکیلان په معیاري ډول ونه ټاکل شي او په ملک کې خوان فکرمند پوهان موجود وي، خو مالدار نه وي، د ریسانو بچیان نه وي، د کوم ګوند سره تړاو ونه لري او چاپلوسي ونه کړي، نو ډېر وخت دوی ته

Scanned by CamScanner

حق ته ور کوګ کېږي، نو دوی مجبور شي، چې د خپل حق د لاس ته راوړلو لپاره په شخصیت وژنې پیل کوي، چې دې ته مثبته شخصیت وژنه ویلای شو، خو که یو کس په ناحقه دا عمل سرته رسوي، نو دی بیا منفي شخصیت وژنه کوي.

که په یوې ټولنې کې مثبته او یا منفي شخصیت وژنه وي بیا هم دا عمل د انسان په واسطه سرته رسیږي او ګرم بیا هم انسان دی.

که په ټولنې کې عدالت پلی شي، نو ولې به د خپل حق د لاسته راوړلو لپاره ځینې کسان دا عمل سرته رسوي، عدالت هم د انسان په واسطه نه پلی کېږي، دلته هم انسان ملامته دی، خو که چېرې په بې معنا ټول د کوم کس شخصیت له زیان رسوو، نو دا هم انساني ستونزه ده. هغه څوک چې په دې عمل روږدي وي، د نورو پرمختګ لیدلای نه شي، دا ناپوهه د بل پوهې ته خفه کېږي، که دا پوهه نه لري او د چا چې شخصیت ته زیان رسوي، پوه او عالم انسان وي، ستونزه خو په پوه کې نه ده، بلکې ناپوه ملامته دی چې پوهه نه لري. انسانان په بېلا بېلو دندو او بېلابېلو ساختمانونو پیدا شوي دي، په ټولنه کې به یو شان داخلي او خارجي جوړښت انسانان پیدا کولای نه شو، یو به ښکلا لري، خو بل به قوت. د چا به قد لوړ وي او د چا ټیټ. څوک به لس اولادونه لري او بل به د اولاد تداوي پسې په ملکونو ګرځي. د چا د ذکاوت درجه به لوړه وي او د ځینو به ټیټه، نو دا چې انساني توپیرونه په ټولنه کې حتمي دي، نو بیا ولې هغه څه چې موږ یې نه لرو ارمان یې کوو او کله کله په غیر انسان عمل «شخصیت وژنه» روږدي کېږو.

که ته ځینې شیان نه لرې او په مقابل کې یې بل لري، امکان لري چې ځینې شیان به ته لرې، خو بل به یې نه لري.

بیت دی: «هر انسان ته د انسان په نظر ګوره - هر سړي ته د خپل ځان په نظر ګوره» که چېرې د الله تعالی په اومرو برابر ژوند تېرولو شپې ورځې تېرې کړو، نو هېڅکله د نورو شخصیت ته زیان نه رسوو.

Scanned by CamScanner

اقبال، انسان او خودي

ځينو نړيوالو پوهانو په خپلو افکارو کې انساني پېغامونه درلودل. د دوی فکر محدود نه و او نه يې فکر او نظر د يوې خاصې ټولنې نمايندګي کوي.
محدود فکر د محدودو خلکو له خوا ستايل کېږي، ځکه چې د هغه نظر عامو خلکو ته نه وي، بلکې خاصو ته وي.
که د فارسي ژبې ليکوال پېغام يوازې او يوازې فارسيوانانو ته وي، په ويناوو کې يې ستاينه د فارسيوانانو وي او د ده فکر او نظر د فارسيوانانو د کلتور او ټولنې نماينده ګي وکړي، نو د ده فکر محدود شو او د ده څرګندونې د يو ملت استازيتوب کوي، خو که چېرې د يو پوهان د فکر حدود پراخ وي او د ده په ويناوو کې جهان بيني موجوده وي پېغام يې نړيوال وي، نو د ده شهرت به هم په نړيواله سطحه وي. د ځينو ليکوالو نظرياتو کې نشنليزم وينم، نو هماغه دی، چې د يوې خاصې جغرافيه خلک يې يادونه کوي، خو په نړيواله کچه يې څوک نه يادوي، ځکه چې د ده پېغام نړيوال نه دی.
د لوی هندوستان لوی ليکوال علامه اقبال هغه فيلسوف شاعر دی، چې په ټوليز ډول د ده په ډېرو شعرونو کې او په ځانګړي ډول په اسرار خودي او رموزې بې خودي اشارو کې د خودي «ځان پېژندنې» په اړه نظريات د انساني لارښوونې په تړاو دي، د ده په ځينو شعرونو کې نړيوال پېغامونه پراته دي، نو ځکه نن په بين المللي کچه پېژندل شوی شخصيت دی.
د ده په ويناوو کې د ځان پېژندنې په اړه ډېرې لارښوونې انسان او انسانيت په اړه دي، وايي:

خودی کو کر بلند اتنا که هر تقدير سی پهلی
خدا بندی سی خود پوچهی بتا تيرا رضا کيا هی

د ده په شعرونو کې د خودي په اړه ډېر بحثونه په دې دلالت کوي، چې دی، د کايناتو او نورو انسانانو له پېژندلو مخکې ځان پېژندنې ته متوجه وه او د خارجي لاملونو پر ځای خپل داخلي نظام ته يې پاملرنه کوله.

علامه اقبال وايي: د خودي اصل په لا اله الا الله ولاړ دی، کله چې د انسان په زړه کې د دې کلمې عظمت او لوېوالی پیدا شي، نو خان ته متوجه کېږي او د خودي په مفهوم پوهېږي، وايي:

خودي کی روح روان لا اله الا الله

خودي هی تیر کمان لا اله الا الله

خودي کا حسن بیان لا اله الا الله

خودي کا سرّ نهان لا اله الا الله

د شعر مفهوم دی: د خان پېژندنې اړیکې له روح سره ده، کله چې روح جوړ شو، انسان جوړ شو، نو ځکه وايي، چې د خودي اصل روح دی، سپېڅلې کلمه ده او د سپېڅلې کلمې هغه کمان دی چې خپل اصلي هدف پرې ویشتلی شو، خودي د حقیقي حسن یادونه ده او په اسرارو پوهېدل دي.

اقبال وايي: د انسان د ټولو پرمختګونو او کامیابیو تربیت د خودي سره اړیکه لري، پیاوړې او با تربیته خودي په واسطه انسان کولای شي چې د حق او باطل تر منځ توپیر وکړي، حق وپالي او له باطله ځان وژغوري.

د اقبال له نظره خود په حقیقت کې د انسان نوراني جوهر دی، چې د انسان ارزښت ټاکنه او معیار ټاکنه د همدې خودي په واسطه کیدای شي، د خودي نُور هغه نوراني رڼا ده، چې په انسان کې وي، خو پالل کېږي او تربیه کېږي. کله چې انساني خودي په چا کې پیدا شي، نو بیا د ده ټولې اعضاوې سم کارونه کوي، د ده فکر، خیال او درک که ښه وي، نو د ده د خودي نماینده ګي کوي. کله چې د انسان زړه جوړ شي، د زړه نه هدف د انسان روح دی، نو بیا په ټول بدن همدا روح سمه مشري کوي او که چېرې روح جوړ نه وي، نو بیا د بدن ټولې اعضاوې سم کارونه نه کوي.

که انسان خپل دننني رغښت ته پام وکړي او دې فکر کې شي چې د ده داخلي توکي څنګه پیدا کړي دي؟ هره داخلي عضوه کوم کار کوي؟ نړی له دې دومره پرمختګ سره تر اوسه په دې توانېدلې نه ده چې د انسان د داخلي غړي په شان طبیعي غړی جوړ کړي، که لږ فکر وکړو، نو به خپل

مقام ته ننوتي شو، ليکن ځينې خلک خپل داخلي نړۍ ته فکر نه کوي. کله چې يو انسان خپل داخلي نړۍ ته متوجه شي، نو په حقيقت کې د ځان پيژندنې لپاره يې بحث پيل کړی. دی بايد خپل ځان په ځان کې پيدا کړي، حقيقت او حقيقي اسرار او رښتيا په خپل ځان کې ولټوي.

د انسان له هغه انسان دی چې انساني ځانګړنې ولري. د نړۍ ټول انسانان د انسان په نوم يادېږي، خو داسې کم څوک دي چې د انسان د نوم معنوي ارزښت پيژني.

اقبال د انسان په اړه وايي: (په رښتيا سره ويلای شو چې کم انسان شته)، د ده له دې وينا معلومېږي چې دی د انسان ماهيت ته ارزښت ورکوي او انسانيت لپاره لوی معيار لري.

د انسان د هستي اساسي مقام له خپلې سره رابطه لري، په دې حقيقت هغه کسان پوهېږي، چې د خپلې په معنا او مفهوم پوه وي او خپلې يې په ځان کې پيدا کړې وي.

د ځان پيژندنې لپاره د خدای پيژندل مهم دي، چې يو د بل لپاره د ملا او کيلي په شان دي او يو د بل لپاره لازم او ملزوم دي. کله چې يو کس په ځان کې خپلې پيدا کړي، نو حقيقت ته نږدې کېږي. ځان پيژندونکی په حقيقت کې الله تعالی پيژندونکی وي او الله تعالی پيژندونکی په حقيقت کې ځان پيژندونکی.

په حقيقت کې حقيقي ژوند په ځان پيژندنه کې نغښتی دی، د انسان روح د ځان پيژندنې له پيژندنې (شناخت) پرته په شان د مړي دی. حقيقي او تل پاتې ژوند هغه دی چې د الله تعالی په ياد تېر کړی وي او څوک چې د الله تعالی سره وي، په حقيقت کې هغه نه مړ کېدونکی او نه فنا کېدونکی دی. خپلې، ځان پيژندنه ده او چا چې د خپلو ديده کتابو څېړنو ته اړه فکر وکړ، نو دی د نړۍ خورا ښه انسان دی.

ای انسانه! پيژندنه او اصلاح له ځانه پيل کړه، چې نړۍ اصلاح او ودې بېوزنې.

مولانا او انسان

نړیوال لیکوال مولانا هغه شاعر دی، چې د ده په شعرونو کې د نړۍ انسانانو ته لارښوونې شته. د ده په ویناوو کې نشنلستي مفکوره نشته او د ویناوو پېغام یې نړیوالو ته وه، نو له همدې امله چې کله په ترکیې کې وفات شو، د بېلا بېلو مذهبو، رنګونو، جنسونو او قومونو خلک یې په مړي کې حاضر وو. د ده مثنوي معنوي په دوه زرم کال کې په نړۍ کې ډېر خرڅ شوی کتاب وه، چې دلیل یې د فکر پراخوالی، لوی دید او لوړ خیالونه او ژور فکرونه وه. نن چې کومې انساني ستونزې شته، مخکې هم وې، نو ځکه د نړۍ خینو پوهانو په دې اړه انسانانو ته د امر باالمعروف او نهی عن المنکر دنده سرته رسولې ده. مولانا انسانانو ته نصیحت کوي چې اصلاح له خانه پیل کړي، له دې مخکې چې د نورو عیبونو ته متوجې شو، د خپلو عیبونه معلومول راته مهم دي.

مولانا وايي: هر انسان اول ځل د والدینو او دویم ځل هم پیدا کېدل لري. اول ځل پیدا کېدل یې له والدینو جسمي دي او دویم ځل پیدا کېدل د تقوا او تفکر له امله دي. د هر انسان ارزښت د دویم ځل پیدا کېدلو نه پیل کېږي. دویم ځل پیدا کېدلو نه وروسته د انسان اختیار انسان سره وي او دا اختیار ورته د نبي لارې ښودنه کوي. دویم ځل پیدا کېدل په خود کې سفر کول دي، د دې سفر معادل په ټول جهان کې سفر کول دي، دا هغه سفر دی چې پای نه لري، ترکومه چې انسان د روح درلودونکی وي، دا سفر به ادامه لري، د انسان حقیقي ژوند هغه دی او یا انسان په حقیقي ډول تر هغې ژوندی وي، چې په همدې خودي سفر کې اوسي. حقیقي مرګ د خان په نه پېژندلو کې دی یا په نه خودي کې دی. د دویم سفر لوېوالی د نړۍ له ټولو هستیو څخه دی.

د خلقت په نړۍ کې انسان د سترګو او دیده د خالق ساخت دی او انسان اشرف المخلوقات دی او د خلقت نور شیان د پوستکي په څېر دي. انسان په نورو موجوداتو برتري لري.

Scanned by CamScanner

غزالي او انسان

امام غزالي متشرع عالم او ليکوال و. په ټوليز ډول د ده په ټولو اثارو او په ځانګړي ډول «کيمياي سعادت، احياالعلوم الدين او مکاشف القلوب» يې هغه ديني لارښووني دي، چې د انسانانو لپاره مهمې خبرې لري. د ده په اکثرو اثارو کې د قران کريم او احاديثو په رڼا کې انساني لارښوونې شته. دی انسانانو ته نصيحت کوي، چې اصلاح له ځانه پيل کړي او د خودی «ځان پېژندنې» په مفهوم پوه شي.

امام صاحب په ځان پېژندنه کې په باطن تاکيد کوي، دی وايي: د انسان ظاهر کالبد او ډانچه ده. انسان د ګنده او بوی ناکې خټې جوړ شوی دی. روح با ارزښته دی. ښه روح ښه مشري او بد روح بده مشري کوي. ظاهر په سترګو ښکاري او باطن نه ښکاري، بلکې باطني بينايي غواړي. زړه د باطني بينايي اصلي محور دی، يعنې زړه په واسطه د انسان باطن جوړيدای شي. بو د زړه ساختمان دی يا هغه جوړښت دی، چې په سترګو ښکاري او بل د زړه باطن دی. زړه د نړۍ ټول انسانان لري، خو د هر چا د زړه باطن جوړ نه دی او يا زړه خو حيوانات هم لري چې په سترګو ښکاري، خو د انسان له زړه سره يې توپير په باطن کې دی.

د انسان ټول ظاهري او باطني جوړښت د يو مملکت حيثيت لري، زړه يې پاچا دی او په ټول ملک مشري کوي. ښه او پياوړی پاچا پياوړې او ښه مشري کوي او بې کاره او ناکاره پاچا به په خپلو کارونو کې ناکام وي.

فکر، عقل او دماغ د همدې مملکت د لومړي وزير دنده په غاړه لري، د پاچا ټولې خبرې مني او بيا يې د ملک نورو لوړ پوړو چارواکو ته وړاندې کوي،

Scanned by CamScanner

که پاچا سم هدایت وکړ، نو د وزیر لخوا هم سمه لارښوونه د لاس لاندې چارواکو ته کېږي. د ملک نور کار کوونکي د بدن اعضاوې دي لکه لاسونه، پښې، سترګې، غوږونه، پوزه او داسې نور. که په لاسونو د خیر او یا د شر کارونه کوو، نو لارښوونه یې له زړه کېږي. که په پښو جومات پر ځای خرابو ځایونو ته ځو، امر یې له زړه کېږي. که په سترګو ګناه کوو، په غوږونو غیبت اورو او داسې نورو کړنو لارښوونه له زړه کېږي. ښه زړه د ښه او پرمختللي ملک نمایندګي کوي او خراب زړه د خراب مملکت. عبثیاتو زړه ته دام اینې وي چې ځېل په نیرنګ کې یې ونیسي. هغه زړه چې د کار نه وي ډېر ژر په عبثیاتو اخته کېږي او هغه چې په معرفت د الله نوراني وي، نو کله هم په داسې دامو کې نه نیول کېږي.

کله چې زړه غواړي اصلي او حقیقي ښکار وکړي، نو معرفت حاصلوي او بیا نو دا زړه د ځان پېژندنې لپاره سمه لاره چاره ښيي.

د انسان ظاهري پنځه حواسه «اوریدل، لیدل، بوی کول، حس کول او خوند معلومول» او باطني حواس «تخیل، تفکر، حفظ، تذکر او توهم» د زړه‌د فرمان لاندې دي. که زړه بیاوړی او ښه وه، نو دا ټول حواس سم کارونه کوي او که زړه ناسم وي، ناسم کارونه کوي.

د چا چې زړه جوړ شو، نو د ځان پېژندلو په مفهوم پوهېږي او کولای شي چې د بدن له ټولو غړو سمه ګټه واخلي، نننۍ ډېرې ستونزې په دې کې دي چې د ځان پېژندنې له مفهومه خبر نه یو.

د نړۍ ټول انسانان دوه ګوني رغښتونه لري، دا چې له دې رغښتونو څه ډول ګټه اخلي، نو په دې کم کسان پوهېږي. لاسونه، پښې، سترګې، غوږونه، فکر، احساس، خیال، اخلاق او داسې نور داخلي او خارجي توکي ټول انسانان لري، خو په دوی کې خینې د ځان پېژندنې په مفهوم پوه دي او له خپلو اعضاوو سمه ګټه اخلي.

انسان او محیط

محیط چې انساني نه شي، د ښو انسانانو طمع نه شو کولای. ښه محیط ښه انسانان او خراب محیط د خرابو انسانانو درلودونکي وي، ښو محیط انسانان انساني کوي او د ژوند کولو لپاره یې مساعد وي.

که یوه ټولنه د پیاوړي سیاسي نظام درلودونکې وي. ملک په اقتصادي لحاظ خود کفا وي. د فرهنګي یرغله خلاص وي. انسانان یې د ښوونې او روزنې بر ګانه سمبال وي، نو دا ټول پرمختګونه د انسانانو په واسطه منځ ته راځي.

انسان هغه معلول دی، چې د بېلابېلو لاملونو پر اساس د ډول ډول ځانګړنو درلودونکی کېږي. د انساني هستی ټولې اړیکې له ټولنې سره دي، که انسانان غواړي چې ټولنه یې ښه انسانان ولري، نو دوی مجبوره دي، چې ټولنې ته خدمت وکړي او بېلابېلو برخو کې د خدمت مصدر وګرځي، ښو هغه انسانان چې د ټولنې د بهبود لپاره کار کوي، انساني افکار لري، دې ډول انسانانو ته انساني سرمایه ویلای شو. کوم انسانان چې پرمختللې ټولنې لري، انساني سرمایه یې ډېره ده، نو ځکه ښه محیط لري، یعنې انساني سرمایه له ښه محیط سره اړیکې لري.

د ښېښو ټولنو انساني سرمایه په لښت حساب ده، نو ځکه ډېر انساناني نیمګړتیاوې لري او د خراب محیط لامل یې خراب انسانان دي. د اقلیت او اکثریت تعریفونه نوي شوي دي، لور نو ککرې نه شمېرل کېږي، په ککرو کې مغز شمېرل کېږي!! نو ځکه هغه محیط د ژوند کولو لپاره جوړ وي، چې انساني سرمایه یې ډېره وي، نن که ځینې ملکونه د ژوند کولو لپاره خورا ښه محیطونه لري، دلیل یې انساني سرمایه ده او هغه ملکونه چې د ژوند کولو

لپاره ښه محیط نه لري، لوی دلیل یې ناپوهه انسانان دي، نو ځکه یې محیط انساني نه دی.

د ټولو انسانانو ټاکلی فزیکي وزن لري. د پرمختللو او وروسته پاتې هېوادونو د انسانانو په ساختماني بهرنۍ جوړښت کې چندان توپیر نه شته او نه یې د مغز د وزن په ډېروالي او کم والي، کې ډېر فرق لیدل کېږي، خو دا چې هنوی خپل فکر روزلی او پوهه یې تر لاسه کړې ده، نو ځکه انساني سرمایه یې ډېره ده او هغه ټولنې چې وروسته پاتې دي، د پوهې کچه یکې ټیټه او انساني ستونزې یې په انسانانو کې زښتې ډېرې دي.

ای انسانه! ځان ته پاملرنه وکړه او د ځینو ښو انسانانو سره په ښو انساني اعمالو کې رقابت وکړه. ځان دې جوړ کړه او اصلاح دې له خانه پیل کړه، چې ټولنې کې ستا په شان خلک ډېر شي او ټولنه پرمختګ وکړي، نن که خرابه ټولنه لرو، اوبه لرو خو برق نه لرو، دشتې لرو خو غنم د نورو ملکونو راوړو، په غرونو کې قیمتي کاني لرو، خو د ویستلو په چل یې نه پوهېږو، دلیل یې ناپوهي ده. نن که محیط سیاسي نه دی، په سیاست کې د لوړو وظایفو لپاره معیار ټاکنه له ټولې نړۍ توپیر لري، بیا هم ملامته انسانان دي. د پارلمان وکیل ته ولس رایه ورکړې ده. وزیر د پارلمان د وکیلانو په واسطه غوره شوی، ریس جمهور د انسانانو د انتخاب پایله ده، نو که د ټولنې انسانان سم شول، سیاسي نظام او محیط به سم شي.

یوه ډله ارواپوهان په دې اند دي، چې د انسان شخصیت جوړېدنه له ارثي ځانګړنو سره اړیکه لري، بله ډله د محیط طرفدار دي او دریمه ډله ارثي او محیطي اغېزې مهمې ګڼي، نو د انسان اړیکې له محیط سره نېغ په نېغه رابطه لري، ښه محیط د ښو انسانانو درلودونکی وي او ښه انسانان د ښه محیط جوړونکي وي.

انساني پوهه

د علم سره عمل ضروري دی او عمل د عالم شخصیت لوړو مرتبو ته رسوي.
هر پوه انسان ته باسواده او لوستی ویلای شو، خو هر لوستي وګړي ته پوه انسان ویلای نشو.ځیني خلک پوهه په مکتبونو، پوهنتونونو او علمي ځایونو کې لټوي، داسې ځایونو کې علم کسب کېږي او ډېر کم کسان پکې د پوهې درجه تر لاسه کولای شي.کله کله پوهه د انسان د علمیت او تحصیل سره هېڅ اړیکه نه لري. لوی عالم به وي، لوستی به وي، خو پوه به نه وي. لوی ډاکټر به وي، خو پوه به نه وي.
په ځینو ځایونو کې د باسوادو «لوستو» وګړو او پوهانو توازن برابر وي، یعنې اکثره باسواد د پوهې څښتنان وي، خو په ځینو ځایونو کې د لوستو وګړو او پوهانو تر منځ برابري نه وي. ډېر لوستي وګړي د پوهې په درشل پښې ایښې نه دي. د لوستو وګړو پېژندل اسان دي، خو د پوهانو معلومول دومره ستونزمن کار دی لکه د انسان پېژندل.
په ځینو لوړو څوکیو لوستي وګړي ناپوهان دي او فکر کوم چې پوهه څکه نبه ده چې ډېره کمه ده او په ډېرو کمو کسانو کې پیدا کېږي.
موقف، نسب، جنسیت، نژاد، مذهب او قوم له پوهې سره اړیکه نه لري.
د لوړ موقف خاوند به ناپوهه وي، خو دهقان به پوه وي.
اخندزاده به حرام خور وي، خو جولا به حرام خور نه وي.
ښځه به عالمه وي او نر به د علم نه بې برخې وي.
تور پوستی به نبه مسلمان وي، خو سپین پوستی به ګنهګار وي.
موږ لوستي وګړي ډېر لرو، خو پوهان کم او د لوستو وګړو او پوهانو تر منځ توازن کم دی.

Scanned by CamScanner

انساني ازادي

که یو انسان په لاسونو بد کارونه وکړي. له پښو سمه استفاده ونه کړي، په ژبې درواغ، غیبت، بد او رد ووایي، په غوږونو ګناهګارې خبرې واوري، په سترګو ګناهونه وکړي او فکر یې د کار نه وي «یعنې له بیروني او دروني انساني ښکلا وو» سمه استفاده ونه کړي نو د ازادۍ مفهوم به څه وي؟

ازادي د فکر په کار ده.که یو انسان بې فکره او ناپوه وي، د ده ازادي دا معنا لري، لکه پرنده چې د قفس له اسارته خلاص شي، یا یو زمری له قفسه خوشې شي او په ځنګل کې خپلو ظلمونو ته ادامه ورکړي، دواړو په خپل ذات کې ازادي ترلاسه کړه، خو د دوی ازادي د انساني له ازادۍ توپیر لري.

له انسانانو سربېره که حیوان وتړل شي، کوښښ کوي چې ځان خلاص کړي، پرندې په قفس کې د خلاصون لپاره شور ماشور جوړوي او د ازادۍ غوښتونکي وي، خو د انسان ازادي باید یوازې د خلاصون په معنا نه وي.

که ړوند ته سترګې واچول شي،ګوډ ته ساختګي پښې، په دواړو لاسونو معزور ته لاسونه ورکړل شي، خو د خیر پر ځای د شر کارونه پرې وکړي، نو د دوی د ښه کېدو نه یې په خپل حال پاتې کېدل ښه دي. که د ازادۍ په مفهوم څوک نه پوهېږي په اسارت کې ورته ژوند بهتره دی.

د انسان لپاره د فکر ازادي مهمه ده، چې فکر ازاد شو، د بدن نورې اعضاوې هم د ازادۍ په مفهوم پوهیږي او ټول بدن د ازادۍ په ګټه کار کوي.

د انسان فکر دی چې ازادي پېژني او نورو اعضاوو ته هم د سالمې ازادۍ د پېژندنې لارښوونه کوي.

د فکر ازادي په پوهې ساتل کېږي، خینو ملکونو چې ازادي واخېسته په ساتلو کې یې هم کامیاب وو، دوی پوهېدل چې ازادي په پوهې ساتل کېږي، خو خینې ملکونو ازادي واخېسته، خو په ساتلو کې یې پاتې راغله او لوی دلیل یې ناپوهي او بې علمي ده.

ازادي په زور اخېستل کېږي او په فکر او پوهې ساتل کېږي.

انساني تناسب

د انسان هر څه په توازن پیدا شوي دي، نو ځکه حکیم ذات فرمایي: «في احسن تقویم»، انسانان په اعتدال پیدا شوي دي. د انسان ټول ظاهري عضوې «لاسونه، پښې، سترګې، غوږونه، پوزه، سر او ګېډه» باید یو د بله برابروالی ولري. که د یو چا سر د مشرانو «ډېر» عمر او لاسونه او پښې یې د ماشومانو «کوچني»عمر وي او یا د یو ماشوم ږیره پر مخ وي او نور بدن یې د ماشومانو وي، ښه نه ښکاري او ټولو خلکو ته داسې مایل معجزې ښکاري.
د بدن د ټولو لیدونکیو جوړښتونو تر منځ برابري په کار ده. که د یو انسان پوزه له حده غټه وي، ښه نه ښکاري او که ډېره کوچنۍ وي بیا هم بدې ښکاري. د ډېر غټې پوزې درلودونکي ته هم د حیرانتیا په نظر کتل کېږي او ډېرې کوچنۍ پوزې درلودونکي ته هم خلک په تعجب پاتې وي او کله کله د نړۍ په کتابونو کې د دوی یادونه کېږي. د انسان له ظاهري جوړښت پرته باطني جوړښت هم باید سره برابروالی او تناسب ولري.که د یو انسان عمر د خلوېښتو کلونو وي او فکر، عقل او پوهه یې د ماشوم وي، په حقیقت کې دی د عمر په لحاظ مشر او د پوهې په لحاظ کوچنی ماشوم دی.
د نړۍ په ډېرو کارونو کې توازن مهم دی. که د یو ادارې مشر ناپوه وي او تر لاس لاندې کسانو کې عالمان موجود وي، هېڅکله به د لاس لاندې کسان د خوشحالۍ احساس ونه کړي، ځکه چې حق یې خوړل شوی دی او کله هم داسې ملکونه پرمختګ نشي کولای.که لوړ پوړې چاروکي ناپوهان وي او په اکثرو عوامو کې له دوی پوهان موجود وي، بیا هم ملک نشي جوړېدای، ځکه چې د پوه او ناپوه تر منځ تناسب موجود نه دی. په کومو ټولنو کې چې ډېر ناپوهان مشران وي او د دوی انتخاب د عوامو په لاس کې وي. دلته له ظالمه مظلوم ډېر ملامت دی، له ظالم مالدار غریب بېچاره ډېر ګرم دی. ناپوه به ناپوه ته رایه ورکوي، دلته د توازن او تناسب ساتل د انسان کار دی. لکه څرنګه چې د انسانانو په ظاهري او باطني رغښت کې تناسب په کار دی، دغه شان د نړۍ په نورو کارونو کې هم برابري په کار ده.

Scanned by CamScanner

انساني مشري

ډېر خلک د فکر، ذهن او پوهې په لحاظ کوچني وي او د عمر ډېر دورانونه پرې تېر شوي وي. د دوی فکري کمزورتیا ده چې د مشرانو په انتخاب کې له ستونزو سره مخامخ دي. باید د پوهې او علم مشرانو ته مشران وویل شي، خو برعکس خینو خایونو کې د مشری لپاره معیار ناکنه او معیار پالنه توپیر لري. پخوا چې اکثرو خلکو پوهه او علم نه درلود مشران به یې هغه کسان وو، چې په فزیکي لحاظ به پیاوړي وو او په جنګ و جګړه کې به یې د ډېرو خلکو له سرونو خلي جوړولای شول او په ظلم کولو کې به د ټولو سر وه. که چېرې مشري په فزیکي قوت او د ظلم پر بنا ورکول شي، نو بیا خو د ځنګل بهترین قانون دی چې مشري هر وخت د ظالم سره ده، زمری که هر څومره د بیچاروو حیواناتو وینه توبوي، خو مشري بیا هم د زمري سره ده، خکه چې هلته پوهه ارزښت نه لري او هر څه د ځنګل په قانون ورکول کېږي.

که مشري په عمر وي، نو بیا خو سل کلنه چینجي وهلې بې کاره ونه چې له لرګیو یې هم استفاده نه کېږي، له هغې بارداره او مېوه دارې ونې بهتر ده چې وړه، کوچنۍ او عمر یې کم دی.

د انسانانو لپاره د عمر له مشرتوبه د علم مشرتوب بهتره دی. په نباتاتو کې هم د عمر په لحاظ یوه ونه که هر څومره مشره وي، خو په مقابل کې یوه کوچنۍ بارداره ونه چې له مېوو یې استفاده کېږي بهتره ده.

د عمر، څوکۍ، نسب، قوم او نژادي مشرتوبه د علم، پوهې او فکر مشرتوب غوره دی، په نړۍ کې د اصلي مشرۍ معیار ناکنه له پوهې سره اړیکه لري.

Scanned by CamScanner

وېښ انسان

د روښانه راتلونکي لپاره وېښتیا مهمه ده. فکرمند انسان چې څومره ډېر وخت وېښ وي، په همهغه اندازه ډېر پرمختګ کوي. تاسې به د هغو دوستانو کیسه اورېدلې وي، چې خوب وړي تاوان کړي؛ او تر ګټې بې به نصیب شوي و. خوب وړي انسانان به تاوان کې وي او وېښ انسان به ګټې کې. له خوبه وېښ هغه ځا ته نشو ویلای چې خبرې کوي. په خوب کې هم ځینې په درانده خوب وړي انسانان ګله ګله خبرې کوي او غوږېږي، خو وېښ سړه بې توپیر بولوي په خبرو ګوتو کې نه دی. وېښتیا د ګرځېدلو په معنا هم نه ده. ځینې خوب وړي انسانان په خوب کې هم ګرځي را ګرځي. خو د دوی ګرځېدل بیا هم له اصلي ژوندیو انسانانو سره توپیر لري. له خوبه پاڅېدل د سترګو خلاصولو په معنا هم نه دي. د ځینو انسانانو په خوب کې هم سترګې خلاصې وي او زړونه یې په ګوري، خو په اصل کې په هغه ویده وي. وېښتیا د ساه اخیستلو او روح درلودلو په معنا هم نه ده. ډېر ژوندي شیان دي چې ساه لري، خو له خوب وړو سره یو شان دي. ځینې انسانان روح لري، سترګې یې خلاصې او ګرځي را ګرځي هم، خو له ویده انسانانو سره یې توپیر نه لري. ډېر روح لرونکي شیان دي چې ویده به نه وي، خو د دوی وېښتیا د ګټې پرځای تاوانونه لري. په ځنګل کې ویده زمری ښه وي، چې وېښ شي، په ظلم ګوتو پیل کوي. د دې ظالم له وېښتیا نه دایمي خوب بهتر دی. په همدې شان ځینو انسانانو د ظلم دسترخوان اوار کړی وي او دایم انسانانو ته زیان رسوي. د داسې انسانانو لپاره هم دایمي خوب بهتر دی. چې د میزان په تله کې یې د بدیو تله سپکه شي او خلک یې هم له شره خلاص شي. له هغه خوبه پاڅېدل مهم دي چې د فکر او ذهن وېښوالی پکې وي، د احساساتو خلا ولري، د عواطفو صدق ولري او د عقل او پوهې ښکلا ولري. د نړۍ د اکثرو خلکو فکرونه وېښ دي، نو ځکه فکري او جسمي کارونه یې د کار دي. د ځینو خلکو فکرونه او ذهنونه ویده وي، په زاړه خوب ویده او په زړې زانګو کې زاړه خوبونه ویني، نو له همدې امله له فکر او جسمه ښه استفاده نشي کولای. چې فکر وېښ شي، جسم ښه کارونه کوي.

د انسان عزت

نېکبخته انسانان په ښو انسانانو، ښې ټولنې او ښه وخت کې پیدا کېږي او کم طالع انسانان په خرابو انسانانو، خرابې ټولنې او خراب وخت کې به ژوند کوي. انسانان، ټولنه او زمان هغه درې اړخیز ټوکي دي، چې یو د بل سره اړیکې لري. ښه انسانان ټولنه انساني کوي او ټولنه چې انساني شوه، د محدودې جغرافیې اینده انسانان به په انساني ډول سم انسانان وي. وخت او زمان د نړۍ په ټولو شیانو تېرېږي، کله چې د ټولنې انسانان، انسانان شي او ټولنه جوړه شي، نو حسابي ټولنه او انسانان ډېرېږي. وخت په تېرېدو دی او دغه زماني دورانونه تغیر نه شي راوړي، بلکې انسانان دي چې له زمانه ګټه اخلي او مکان و حالاتو ته تغیر ورکوي. زمان له انسان پرته په نباتاتو او حیواناتو هم تېرېږي، که په ونې وخت تېر شي سل کلنه به شي، زړه به شي. که په حیوان وخت تېر شي، خواني به له لاسه ورکړي او داسې حال به راشي چې په غوښې کې به یې هم مزه پاتې نشي، خو په انسان وخت تېرېدل باید د نړۍ له ټولو شیانو توپیر ولري او همدا انسان کولای شي، د خپلو تېرو کلونو حساب وکړي. وخت ښې نه لري چې حرکت وکړي او پرمختګ منځ ته راوړي، انسانان دي چې حرکت کوي، زمان ته تغیر ورکوي. د زمان په حرکت راوړلو کې مکان هم تغیر کوي. که په مکان کې تغیر راځي، د زمان برکت دی. د فکر و پوهې پر ګاڼه سمبالو انسانانو کې د پوهانو عزت ډېر وي، خو د وروسته پاتې هېوادونو معیارونه بل شان وي. که علامه اقبال په وروسته پاتې ټولنه کې پیدا شوی وی او یا تولستوی د روسیې او ویکتور هوګو د فرانسې پر ځای په داسې ټولنه کې پیدا شوی وای، چې انسانان یې بې علمه او ټولنه یې وروسته پاتې وي، نو نن به یې دا شهرت نه درلود. که ګل پاچا الفت پرمختللې ټولنې کې پیدا شوی وای، نو نن به یې ډېر شهرت درلود.نه وخت، پرمختللې ټولنه او د علم پر ګاڼه سمبال انسانان د ښو او پوهو انسانانو په معیار ټاکنه کې نه سهو کېږي.

د لیکوال پېژندنه

پوهنیار سید اصغر هاشمي د الحاج پوهنمل سیدرحمن هاشمي زوی، پر ۱۳۵۹ل کال د لغمان ولایت، علیشنگ ولسوالی، د کاسیګړ په کلي کې زېږېدلی دی.

زده کړې

لومړنی، منځنی او ثانوي، شهید محمدعارف عالي لېسه، ۱۳۷۸ فارغ. لیسانس د ننګرهار پوهنتون، ښوونې او روزنې پوهنځی، د پښتو ژبې او ادب څانګه، ۱۳۸۸ فارغ. د کابل پوهنتون د پښتو ژبې او ادب د څانګې د ماسټرۍ څانګې، ۱۳۹۳ فارغ.

بوختیاوې

په سید جمال الدین افغان پوهنتون (کونړ) کې د پښتو ژبې او ادب څانګې استاد.

لیکلي اثار

څېړنې

- د نظم تاریخ(لومړی او دویمه دوره)
- د استاد ګل پاچا الفت د شعرونو منځپانګیزه او جولیزه څېړنه(د ماسټرۍ تیزس).
- ادبي وړانګې.
- د الفت مرغلرې(سریزه، زیاتونه او وبیانګه).
- شعر پوهنه.
- د څېړنې بنسټونه.

Scanned by CamScanner

- بوله له پیله تر خوشحاله.
- ادب پوهنې آرونه.
- غني خان فلسفي شاعر.
- ادبي مرغلرې.
- ادبي درو تاکنه.
- د پښتو ژبې ادبي سرلارې.
- د لیک او لوست اسانه زده کړه.
- ادبي مرغلرې(دویم ټوک).
- د استاد الفت په شعرونو کې د ویښو زلمیانو اهداف.
- د مونوګراف لیکلو لارښود.
- د مونوګراف او سیمینار لارښود.
- قرآن کریم طبي اعجاز.
- د مقالې لیکنې بنسټونه.
- د متن څېړنې بنسټونه.
- د تحقیق اصول.
- د تیزس لیکنې لارښود.
- د شعر تیوري.
- رنګونه مثالونه.
- د پښتو ژبې ادبي سرلارې.

تخلیقات

- برخلیک(ناول)
- د فکر بیان (لنډې نثرې وېناوې).
- د فکر بلوڅې.
- ادبي یون.
- غوره فکرونه.
- د هستی رازونه.

- انسان څوک دی؟

ژباړې

- د بهلول نصیحتونه.
- د حضرت محمد(ص) لنډ ژوند لیک.
- د حضرت ابوبکر صدیق (رض) لنډ ژوند لیک.
- د حضرت عمر(رض) لنډ ژوند لیک.
- د حضرت عثمان(رض) لنډ ژوند لیک.
- د حضرت علي(رض) لنډ ژوند لیک.

ټولونې

- د ادبي ژانرونو لنډه پیژندنه.
- د ادبي اصطلاحاتو سیندګی.
- د استاد ګل پاچا الفت ستاینې(راټولونه اوسریزه).
- د استاد الفت د شعرونو منتخبات(سریزه، اوډنه او راټولونه).
- ادبي ترمینالوژي.

تدوین

- سیندونه او اندونه(سریزه او تدوین).
- د پوهاند دوکتور مجاور احمد زیار د اتیایم زېږ بـرلي د یاد غونډې د لیکنو، ویناوو او پیغامونو ټولګه.
- د ګل پاچا الفت ادبي مرغلرې.

مقالې

د ۷۰۰ په شاو خوا کې ادبي، سیاسي، ټولنیزې او اروابوهنیزې مقالې د پښتو په بیلا بیلو ویبپاڼو کې خپرې شوي دي.

د هاشمي د اثارو چاپ شوې ژباړې

- غوره فکرونه اثر د افکار ناب په نامه فارسي ژبې ته ژباړل شوي دي.
- غوره فکرونه د (brilliant thoughts) په نامه په انګلیسي ژباړل شوی دی.

ـ د تحقیق اصول د ابعاد تحقیق په نامه په فارسي ژباړل شوی دی.
ـ د قرآن کریم طبي اعجاز هم په فارسي ژباړل شوی دی.
ـ د تیزس لیکنې لارښود د رهنمای تیزس نویسی په نامه چاپ شوی دی.

چاپ ته تیار آثار

د پښتو ژبې ادبي سرلارې(دویم او دریم) ټوک، ګړنیوالې ادبي خبرې، ادبي نظم ډولونه او پیدایښت یې، د لرغونې دورې نثري آثار او پیدایښت یې، د لودیانو او سوریانو لیکوال، شاعران او مشاهیر، د پښتو ژبې تاریخ، ادب تیورې، ادبپوهنې بنسټونه او نور.

د کتاب له متن څخه:

د اور تېر تداوي کېږي، خو ځيني انساني دننني تېرونه جوړښت نه لري، که اور انسان ته زيان رسوي په حقيقت کې عقل او پوهه نه لري او دا کار يې غير ارادي عمل دی، يعنې د اور په زيان رسولو کې اختيار له اور سره نه دی، خو انساني تېرونه هغه دردونه او کړاوونه دي، چې په ارادي ډول د اشرف المخلوقات «انسانانو» پواسطه سرته رسېږي او د ده واک پکې حتمي دی.

د جبر و اختيار په فلسفه کې اختيار انسان ته ورکړل شوی، چې له نورو انسانانو سره ښېګڼې کوي او که ستونزې ورته پيدا کوي، خو له دې اختياره ډېر انسانان بده ګټه اخلي.

د پښتو PDF کتابونو لپاره موږ درسره وځاریٔ!
ټیلګرام چینل لینک:
https://t.me/AryanPashtoLibrary
واټساپ نمبر:
00971501455350
فیسبوک پاڼه:
آریان پښتو کتابتون

هاشمي خپرندويه ټولنه
Hashimi Book Publisher
چاپ چارې
هاشمي خپرندويه ټولنه- جلال اباد
اړيکشمېرې: ۰۷۸۰۰۰۶۱۶۶ - ۰۷۷۷۶۱۸۰۱۷

Scanned by CamScanner